

**DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT**

Deres ref

Vår ref

Dato

Vindkraft og kraftledninger i snillfjordområdet - klagesak

Innhold

1.	Bakgrunn	2
2.	Konklusjon	3
3.	Klager på de respektive konsesjonene	4
4.	Saksbehandlingen	6
4.1	Klagesaksbehandlingen.....	6
4.2	Innsigelse	6
4.3	Kunnskapsgrunnlag	7
5.	Regjeringens mål for etablering av fornybar energiproduksjon i Norge	7
6.	Fylkesdelplan for vindkraft i Sør-Trøndelag	8
7.	Departementets vurdering av klagene.....	9
7.1	Innledning	9
7.2	NVEs saksbehandling.....	9
7.3	Kraftsituasjon og utbyggingsomfang	9
7.4	Bernkonvensjonen	10
7.5	Naturmangfold.....	11
7.5.1	Naturmangfoldloven.....	11
7.5.2	Fugl	13
7.5.3	For - og etterundersøkelser	29
7.6	Støy og skyggekast	30
8.	Samlet vurdering	31

Postadresse
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo

<http://www.oed.dep.no/>

Kontoradresse
Akersgata 59

postmottak@oed.dep.no

Energi- og
vannressursavdelingen

Sentral: 22 24 90 90

Saksbehandler
Gro Caroline Sjølie
22 24 62 91
Org. nr. 977 161 630

8.1	Innledning	31
8.2	Vurdering av de enkelte prosjekter	31
8.2.1	Geitfjellet vindkraftverk	31
8.2.2	Remmafjellet vindkraftverk	33
8.2.3	Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk.....	36
8.2.4	Frøya vindkraftverk	39
8.2.5	Heimsfjellet vindkraftverk	40
8.2.6	132 kV kraftledning Fillan-Snillfjord	41
9.	Vurdering av samlede virkninger av flere vindkraftverk og kraftledninger i regionen.....	43
9.1	Innledning	43
9.2	Fugl	43
9.2.1	Innledning	43
9.2.2	Særlig om hubro	44
9.3	Inngrepsfrie områder - INON	45
9.3.1	Innledning	45
9.3.2	Departementets vurdering	46
9.4	Landskap/visuelle virkninger	46
9.4.1	Innledning	46
9.4.2	Departementets vurdering	47
9.5	Reiseliv	48
9.5.1	Innledning	48
9.5.2	Departementets vurdering	48
9.6	Friluftsliv	48
10.	konklusjon.....	49
11.	Vilkår og detaljplanlegging	50
12.	Ekspropriasjon mv.	50
13.	Vedtak.....	51

1. BAKGRUNN

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ga i seks vedtak av 28. juni 2012 konsesjon til følgende vindkraftanlegg og kraftledninger i Snillfjordområdet:

Vindkraft:

- Geitfjellet vindkraftverk med tilhørende 132 kV kraftledning. Konsesjonssøker Statkraft Agder Energi Vind DA (SAE Vind). Snillfjord kommune.
- Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk. Konsesjonssøker SAE Vind. Snillfjord kommune.
- Remmafjellet vindkraftverk med tilhørende 132 kV kraftledning. Konsesjonssøker Zephyr AS. Snillfjord kommune.
- Frøya vindkraftverk. Konsesjonssøker Sarepta Energi AS. Frøya kommune.

Kraftledningsanlegg:

- 420 kV kraftledning Storheia-Trollheim. Konsesjonssøker Statnett SF.
- 132 kV/66 kV samordnet nettilknytning av vindkraftverk i Snillfjordområdet, tilknytning av Svarthammaren/Pållifjellet og Frøya vindkraftverk. Konsesjonssøker Trønder Energi Nett AS.

Følgende søknader ble avslått:

- Heimsfjellet vindkraftverk med tilhørende 132 kV kraftledning. Konsesjonssøker SAE Vind.
- Geitfjellet vindkraftverk med tilhørende 132 kV kraftledning. Konsesjonssøker Zephyr AS. Denne søknaden konkurrerte med søknaden fra SAE Vind.
- Engvikfjellet vindkraftverk med tilhørende 132 kV kraftledning. Konsesjonssøker Trønder Energi Kraft AS. Denne søknaden konkurrerte med søknaden om Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk fra SAE Vind.

NVE mottok 28 klager på vedtakene. NVE fant ikke grunn til å endre eller omgjøre sitt vedtak, og sendte i brev av 30. november 2012 sakene over til departementet for sluttbehandling.

NVE ga ved vedtak av 19. desember 2011 Trønder Energi Nett AS konsesjon til en ny 132 kV kraftledning mellom Fillan og Snillfjord. Ledningen skal sikre overføring av kraftproduksjonen fra vindkraftverkene Frøya og Hitra II til Snillfjord transformatorstasjon. NVE mottok to klager på konsesjonsvedtaket til kraftledningen mellom Fillan og Snillfjord transformatorstasjon. NVE fant ikke grunn til å endre eller omgjøre sitt vedtak og sendte i brev av 25. januar 2013 saken over til departementet for sluttbehandling.

Klager på NVEs vedtak om konsesjon til Statnett SF til bygging og drift av ny 420 kV kraftledning mellom Storheia og Trollheim er behandlet i eget vedtak.

2. KONKLUSJON

Olje- og energidepartementet opprettholder NVEs konsesjoner til Geitfjellet, Svarthammaren/Pållifjellet, Remmafjellet og Frøya vindkraftverk med tilhørende kraftledninger. For Remmafjellet vindkraftverk trekkes den nordvestlige grensen for planområdet sørover til kote 500 nord for Svartdalstjørna. Endringen reduserer utbyggingsområdet med en vindkraftturbine tilsvarende mellom 2,5 og 4,5 MW.

Avslaget til Heimsfjellet vindkraftverk opprettholdes.

Til sammen innebærer departementets vedtak at det gis konsesjon til vindkraftprosjekter med en samlet installasjon på i underkant av 510 MW, tilsvarende en årlig produksjon på om lag 1,4 TWh.

3. KLAGER PÅ DE RESPEKTIVE KONSESJONENE

Følgende har påklaget NVEs vedtak om konsesjon til Geitfjellet vindkraftverk:

- Vern Fosenhalvøya
- Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF)
- Fosen Naturvernforening
- Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag (NST)
- Norges Miljøvernforbund (NMF)
- Norsk Ornitologisk Forening (NOF)
- Organisasjonen Vern Naturarven
- Jan Gunnar Opsal
- Zephyr AS

Følgende har påklaget NVEs vedtak om konsesjon til Remmafjellet vindkraftverk:

- Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag
- Vern Fosenhalvøya
- Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag
- Fosen Naturvernforening
- Norges Miljøvernforbund
- Norsk Ornitologisk Forening
- Organisasjonen Vern Naturarven
- Jan Gunnar Opsal
- Naturvernforbundet i Orklaregionen (NO)
- Marius Jomar Berg ved advokat Jon Reidar Aae.
- John Øystein Berg.

Følgende har påklaget NVEs vedtak om konsesjon til Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk

- Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag
- Vern Fosenhalvøya
- Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag
- Fosen Naturvernforening
- Norges Miljøvernforbund
- Norsk Ornitologisk Forening
- Organisasjonen Vern Naturarven
- Jan Gunnar Opsal

- Naturvernforbundet i Orklaregionen
- Frank I. Hansen
- Edvin Olaussen
- Natur og Ungdom (NU)

Følgende har påklaget NVEs vedtak om konsesjon til Frøya vindkraftverk:

- Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag
- Vern Fosenhalvøya
- Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag
- Fosen Naturvernforening
- Norges Miljøvernforbund
- Norsk Ornitologisk Forening
- Organisasjonen Vern Naturarven
- Jan Gunnar Opsal
- Folkeaksjonen mot vindkraft på Frøya
- Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Sør-Trøndelag

Følgende har påklaget NVEs avslag på Heimsfjellet vindkraftverk:

- Grunneierne ved Gunnar Bjørkøy

Følgende har påklaget NVEs avslag på Zephyr AS søknad om konsesjon til Geitfjellet vindkraftverk:

- Zephyr AS.

Følgende har påklaget NVEs vedtak om konsesjon til 132 kV ledningen Fillan-Snillfjord:

- Ove Jomar Sunde
- Anton Vollan

NVE avviste klagen fra Per Inge Spakmo, Terje Engan, Hallvard Berget, Jan Gunnar Opsal, John Øystein Berg, Ingeborg Bjørgan, Erling Ovesen, Sylvia Ysland, Vern Naturarven og Folkeaksjon mot vindkraftverk på Frøya på grunn av manglende rettslig klageinteresse, i vedtak av 17. oktober 2012.

Fosen Naturvernforbund og Vern Fosenhalvøya ble vurdert til kun å ha klagerett på vedtaket 420 kV-kraftledningen Storheia-Trollheim. Klagen de to foreningene fremmet til vindkraftverkene ble avvist i vedtak av 17. oktober 2012.

Avvisningsvedtakene ble påklaget av Fosen Naturvernforening, Jan Gunnar Opsal, Ingeborg Bjørgan og Sylvia Ysland. I klagen anføres det at de bør ha klagerett. NVE fant ikke grunn til å omgjøre eller oppheve avvisningsvedtakene, og oversendte klagen

til departementet i brev av 30. november 2012 for sluttbehandling. Departementet opprettholdt avvisningsvedtakene i brev av 20 og 21. februar 2013. Klagene på kraftledningen Storheia-Trollheim er behandlet i eget vedtak.

Klagegrunnene vil fremgå av departementets vurdering av klagene nedenfor. For en nærmere redegjørelse vises det til klagene og NVEs klageoversendelse av 30. november 2012 hvor klagene er sammenfattet.

4. SAKSBEHANDLINGEN

4.1 Klagesaksbehandlingen

I vurderingen av klagen kan departementet prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter, jf. forvaltningsloven § 34. I konsesjonsbehandlingen etter energilovgivningen skal miljøkonsekvensene av tiltaket vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til kraftforsyningssikkerheten og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies. Det vises her til prinsippene i naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8-12.

4.2 Innsigelse

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag fremmet i brev av henholdsvis 27. september, 30. september og 6. oktober 2010, innsigelse til byggingen av 420 kV kraftledning Storheia-Trollheim og vindkraftverkene Heimsfjellet, Remmafjellet, Geitfjellet og Svarthammaren/Pållifjellet.

NVE avholdt møte med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag om innsigelsene 24. januar 2012. Innsigelsene fra Fylkesmannen var fremsatt med begrunnelse i nasjonale miljømål, som inngrepsfri natur, landskap, biologisk mangfold og friluftsliv. Fylkesmannen mente at disse nasjonale miljømålene måtte ha forrang fremfor overoppylling av nasjonalt mål om produksjon av vindkraft.

I brev av 16. februar 2012 trakk Fylkesmannen innsigelsen til ledningen. Fylkesmannen opprettholdt innsigelsen til Orkdal vest B transformatorstasjon og traséalternativ 3.0.1. fremsatt av landbruksfaglige hensyn.

I brev av 19. oktober 2012 trakk Fylkesmannen de miljøfaglige innsigelsene til Remmafjellet, Geitfjellet og Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk. De landbruksfaglige innsigelsene ble opprettholdt. Imidlertid ga ikke NVE konsesjon til de alternativene Fylkesmannens landbruksavdeling hadde fremmet innsigelse til. Departementet legger derfor til grunn at NVEs vedtak er fattet i tråd med Fylkesmannens innspill.

4.3 Kunnskapsgrunnlag

Flere klageparter mener NVEs konsesjonsvedtak ikke tilfredsstiller naturmangfoldlovens krav til kunnskapsgrunnlag. Flere klagere mener sumvirkningene skulle vært utredet, og at NVEs vedtak ikke er i tråd med naturmangfoldloven §§ 8 og 10.

Til grunn for departementets klagebehandling ligger følgende:

- Konsesjonssøknadene med konsekvensutredninger, tilleggsutredninger og fagrapporter.
- NVEs konsesjonsvedtak av 28. juni 2012 inkludert høringsuttalelser.
- Klagene med NVEs vurderinger av 30. november 2012.
- Departementets befaring 24-26. april 2013 og folkemøter i den forbindelse.
- Oppdaterte registreringer i *Naturbase* og *Artsdatabanken*.

Departementet har som ledd i behandlingen ajourført utredningene med ny foreliggende informasjon, med utgangspunkt i naturtyperegistreringer i *Naturbase*.

Etter departementets vurdering gir den samlede dokumentasjon i denne saken tilstrekkelig faktagrunnlag for å drøfte og vurdere effekten av vindkraftverkene på naturmangfoldet slik naturmangfoldloven § 8 krever. Disse drøftelsene og vurderingene følger nedenfor. Den samlede dokumentasjon gir også et godt og tilstrekkelig grunnlag for den overordnede avveining av alle relevante hensyn som skal skje etter energiloven, jf. også prinsippet i forvaltningsloven § 17.

I de situasjoner der de følger tiltaket kan få for naturens mangfold er usikre, har departementet, i tråd med føre-var-prinsippet, tilstrebet å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 9.

5. REGJERINGENS MÅL FOR ETABLERING AV FORNYBAR ENERGIPRODUKSJON I NORGE

Forum for natur og friluftsliv (FNF) anfører blant annet at man bruker som hovedargument for å gi konsesjon til vindkraftanleggene at det er en del av regjeringens mål om fornybar energi. FNF viser til at i følge SSB kan Norge med dagens forbruk nå forpliktelsene etter fornybardirektivet bare med hjelp av de grønne sertifikatene. Videre anfører FNF at vi i dag bare har igjen å gi konsesjon til 4 TWh for å nå målet for elsertifikatene innen 2020 i Norge og Sverige. Forumet mener derfor at hensynet til å oppfylle målet for elsertifikatene er et svakt argument for å gi konsesjon til mange nye store og konfliktfylte vindkraftanlegg i Trøndelag.

Departementet viser til at Norge gjennom fornybardirektivet og opprettelsen av et felles elsertifikatmarked med Sverige, har forpliktet seg til å øke utbyggingen av fornybar energi vesentlig. Samlet mål for økt utbygging gjennom elsertifikatmarkedet er 26,4

TWh innen 2020, og det er både Regjeringens og Stortingets ambisjoner at en vesentlig del av dette skal bygges ut i Norge.

Vindkraft og vannkraft er de to energibærerne som kan bidra av betydning i denne sammenheng. Vindkraft utgjør i dag kun om lag 1 prosent av norsk kraftproduksjon. Potensialet er imidlertid betydelig, da Norge både har gode vindressurser og store arealer. Vindkraften vil derfor stå sentralt i oppnåelsen av Norges fornybarambisjoner.

Et hinder for realisering av deler av vindkraftpotensialet i Norge er manglende nettilknytning. Overføringsforbindelser er kostbare og tar lang tid å planlegge, konsesjonsbehandle og å bygge. For å nå fornybarambisjonene mot 2020 er det derfor i hovedsak det vindkraftpotensialet som har, eller i de nærmeste år vil få, nettkapasitet som vil kunne bidra. Vindkraftprosjektene på Fosen og i snillfjordområdet vil være et viktig bidrag i den sammenheng. Ved å koordinere vindkraftutbygging med nytt nett kan det innenfor et begrenset geografisk område realiseres betydelig vindkraftproduksjon.

6. FYLKESDELPLAN FOR VINDKRAFT I SØR-TRØNDELAG

Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet utarbeidet i 2007 "Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk." I disse er det blant annet stadfestet at når godkjente regionale planer foreligger, vil disse inngå i grunnlaget for NVEs behandling av enkeltprosjekter lokalisert innenfor planområdet. Søknader som er lokalisert i områder som i planen er vurdert å være spesielt konfliktfylt bør normalt ikke imøtekommes. Konsesjonsmyndighetene må imidlertid alltid foreta en konkret vurdering av alle fordeler og ulemper i hvert tilfelle, herunder vurdere mulighetene for avbøtende tiltak.

Konsesjonssystemet er et sentralt virkemiddel for å oppnå nasjonale energipolitiske mål. Dette innebærer at konsesjonsmyndigheten også må vektlegge andre forhold enn de hensyn som i planene er vektlagt ut fra regionale vurderinger og prioriteringer. Konsesjonsbehandlingen er dessuten basert på mer detaljert og utfyllende kunnskap innhentet gjennom konsekvensutredninger og høringer av konkrete prosjekter, herunder konsekvensene av eventuelle nettførsterkninger. Dette innebærer at konsesjonssøknader for prosjekter som ligger innenfor et område som i den regionale planen er vurdert til å ha akseptabelt konfliktpotensial kan bli avslått, og at det kan bli gitt konsesjon til prosjekter som ligger utenfor slike områder.

Departementet finner på denne bakgrunn at fylkesdelplanen skal vektlegges i vurderingen av om det skal gis konsesjon til vindkraftverk i snillfjordområdet, men at den endelige konsesjonsvurderingen må bero på en helhetlig avveining av alle relevante hensyn.

Fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag ble vedtatt av Sør-Trøndelag fylkesting 16. desember 2008 og godkjent av Miljøverndepartementet 9. februar 2010. Planen gjenspeiler fylkeskommunens holdning til vindkraftutbygging i Sør-Trøndelag frem til 2020.

Det vektlegges i planen at det er særlig viktig å ta vare på store sammenhengende fjellområder og områder inntil kystlinjen og kystleia. Videre slår planen fast at det vil være hensiktsmessig å samle utbyggingene i større områder fremfor å spre etableringen av vindkraftverk i mange mindre anlegg. For fylket totalt sett gir dette minst inngrep, og det er lettere å få til korte overføringslinjer.

Snillfjord er i fylkesdelplanen for vindkraftverk i Sør-Trøndelag utpekt som aktuelt område for vindkraftutbygging. Geitfjellet, Remmafjellet og Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk ligger i Snillfjord kommune.

Frøya vindkraftverk var allerede omsøkt da fylkesdelplanen ble vedtatt, og det ble derfor ikke tatt stilling til dette prosjektet i fylkesdelplanen. Fylkeskommunen skriver i høringsuttalelsen til søknaden om Frøya vindkraftverk, at de anbefaler en utbygging som omsøkt.

7. DEPARTEMENTETS VURDERING AV KLAGENE

7.1 Innledning

Klagegrunnene er i stor grad sammenfallende. Departementet finner det derfor hensiktsmessig å behandle klagen tematisk.

7.2 NVEs saksbehandling

Fosen naturvernforening anfører at NVE ikke er objektive i sine vurderinger da de gitte konsesjonene er i strid med kravet i energiloven om at tiltak som gis konsesjon skal være samfunnsmessig rasjonelle.

Departementet viser til at NVE i medhold av energiloven er delegert myndighet til å fatte vedtak om bygging og drift av vindkraft- og kraftledningsprosjekter innenfor de rammer for skjønnsutøvelse og saksbehandling energiloven, forvaltningsloven og naturmangfoldloven oppstiller. Konkrete saksbehandlingsfeil er ikke anført i denne saken. NVEs skjønnsutøvelse vil bli vurdert under de respektive klagetemaene.

7.3 Kraftsituasjon og utbyggingsomfang

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) anfører at det er gitt vindkraftkonsesjoner på 1400 MW, hvorav 121 MW allerede er bygget. Dette tilsier i følge FNF, at en tredjedel av prosjektene som får konsesjon ikke blir bygget, og at vi kan forvente at NVE har planer om å gi konsesjon til mye mer vindkraft langs Sør-Trøndelags kyst for å gjøre kraftledningene lønnsomme. FNF mener at selv om NVE

beregner at en tredjedel av prosjektene ikke blir realisert, må en ta høyde for at alle kan bli bygget ut dersom det blir god lønnsomhet for vindindustrien i årene fremover. Derfor mener FNF at NVE ikke bare bør bruke sumvirkninger av det som det er gitt konsesjon til i dag når man diskuterer samlet belastning, men også legge til grunn at det kan bli 1800 MW vindkraft langs kysten i Sør-Trøndelag. De mener derfor at NVE ikke godt nok har utredet sumvirkningene som dagens og fremtidige inngrep vil medføre.

FNF anfører også at erfaringer fra Sverige tilsier at mange selskaper nå har fått problemer med å finansiere sine prosjekter på grunn av at de grønne sertifikatene har sunket i pris på grunn av for mye vindkraft. Dette er nye signaler, og dersom for stor energitilgang og for lave priser i sertifikatmarkedet er grunnen til at vindkraftverkene ikke blir realisert, er spørsmålet om vi kommer så mye nærmere de mål som er satt ved å gi ytterligere konsesjoner.

Norges Miljøvernforbund (NMF) anfører at vindkraft er en ustabil energikilde, at vindkraftverkene er samfunnsøkonomisk ulønnsomme, gir høye strømregninger og ikke vil gi flere arbeidsplasser i regionen.

Departementets konsesjonsbehandling skal følge opp de mål om utbygging av fornybar energi som er fastsatt av regjeringen og som Stortinget har sluttet seg til. Departementet er innforstått med at det er gitt konsesjon til fornybarprosjekter særlig for vind som ikke enda er bygd ut. Det er imidlertid markedet som er grunnlaget for hvilke prosjekter som bygges ut, og et velfungerende elsertifikatmarked forutsetter et visst overskudd av prosjekter. En konsesjon er ingen forpliktelse til å bygge ut. Det vil derfor være de mest lønnsomme prosjektene som bygges ut først. Etter departementets vurdering er det samfunnsøkonomisk forsvarlig å gi konsesjon til flere prosjekter enn det som vil tilsvare de fastsatte måltall for fornybarutbygging.

Da NVE startet behandlingen av prosjekter på Fosen og i snillfjordområdet, forelå det over 30 planlagte prosjekter. Gjennom NVEs behandling av prosjektene og dialog med tiltakshaverne er en rekke prosjekter trukket og skrinlagt og en står igjen med en håndfull prosjekter som har fått konsesjon. Av de opprinnelige over 30 prosjektene er det bare et par vindkraftverk nord på Fosen som enda ikke er avgjort. Ved behandlingen av disse gjestående søknadene, skal det selvsagt tas hensyn til at det allerede er gitt konsesjon til et betydelig utbyggingsomfang på Fosen.

7.4 Bernkonvensjonen

Bernkonvensjonens formål er å verne om europeiske ville dyr og planter og deres levesteder. Landene skal i forvaltningen ta særlig hensyn til truede og sårbare arter. Konvensjonen trådte i kraft i 1979, og er ratifisert av Norge.

Norges forpliktelser etter konvensjonen ivaretas gjennom nasjonal lovgivning og forvaltning, herunder særlig naturmangfoldloven.

Det skal legges særlig vekt på bevaring av arter som er truet eller sårbare, jf. artikkel 2. Det er artene som sådan som skal bevares, samt enhver bestand av artene. Artikkel 6 innebærer en plikt til å gjennomføre «*nødvendige og egnede*» lovgivningsmessige og administrative tiltak for å sikre bevaring av de dyrearter som er listet i Vedlegg II til konvensjonen. Bestemmelsen er sentral for å oppfylle de langsiktige forpliktelsene til oppbygging eller bevaring av bestandene. Artikkel 7 gir tilsvarende bestemmelser for arter listet i konvensjonens Vedlegg III.

Til tross for at artiklene 6 og 7 forbyr alle typer uttak av de listeførte artene, gir artikkel 9 adgang til å gjøre unntak til beskyttelse av bestemte interesser.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) anfører at myndighetene ikke tilfredsstiller den rekommandasjonen som ble gitt den norske regjeringen av Standing Committee, ref. Recommendation No. 144 (2009). NOF mener rekommandasjonens punkter 2, 4, 5, 6 og 10 burde vært implementert i konsekvensutredningsprogrammene. Dette ville i følge NOF, gitt et oppdatert og helhetlig kunnskaps- og vurderingsgrunnlag for utredningene og konsesjonsbehandlingen. Foreningen anfører at vedtakene strider mot nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser, herunder forpliktelser i Bernkonvensjonen. NOF viser til brev av 31. oktober 2011 der viktige leveområder for Hubro i området presenteres. De står fast ved at Remmafjellet vindkraftverk ikke bør realiseres og alternativ 1.4 for 420 kV-kraftledningen ikke bør velges. De har anmodet om oppfølgende undersøkelser for hubro for Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk, og påpeker at NVE ikke har ventet på hubrokartleggingen som er nevnt i bakgrunnsnotatet for Frøya vindkraftverk. Denne kartleggingen har resultert i funn av en tidligere ukjent hekkelokalitet, noe som ifølge NOF viser at området er viktig for hubroen. De mener at kunnskapsgrunnlaget er for dårlig enkeltvis og for samlet belastning, jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 10.

Departementet vurderer beslutningsgrunnlaget for å være tilstrekkelig til å fatte vedtak i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven, og kan ikke se at NVEs vedtak er i strid med Bernkonvensjonen på dette punkt. Det vises for øvrig til punkt 4.3, samt de tematiske vurderingene nedenfor.

7.5 Naturmangfold

7.5.1 Naturmangfoldloven

Flere klageparter mener konsesjonsvedtakene ikke oppfyller naturmangfoldlovens krav til saksbehandling og bærekraftig bruk.

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) og Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag (NST) anfører blant annet at NVE ikke har gjennomført den vurderingen som naturmangfoldloven § 12 krever, og mener alle vindkraftanleggene som har fått konsesjon er plassert i områder som nasjonale retningslinjer for lokalisering og

planlegging av vindkraft har pekt ut som områder en bør unngå av hensyn til naturmiljøet. For noen av områdene er lokaliseringen karakterisert som svært konfliktfyllt. De anfører at følgende tiltak burde vært vurdert i henhold til § 12:

- Energieffektivisering som alternativ
- Alternativ lokalisering av vindkraftverkene
- Småskala vindkraft som alternativ
- Oppgradering av vannkraftanlegg som alternativ.

FNF anfører også at Norge har som mål at biologisk mangfold skal bevares innen sine naturlige utbredelsesområder, fra gennivå til naturtypenivå. Arealendringer peker seg ut som den største grunnen til at arter er truede. FNF mener det må tas større hensyn til biologisk mangfold i årene fremover om vi skal oppfylle regjeringens mål.

Norges Miljøvernforbund (NMF) er kritisk til nettutbygging i områder med myr og skog i kystlandskapet og påpeker at myr binder mye karbon. De anfører at bygging av kraftledninger, vindturbinder og veier i området vil føre til at rødlistede arter utryddes og at rovfugler er spesielt utsatt. De påpeker at det er planlagt nettutbygging og vindkraftverk langs store deler av kysten, og de mener de samlede virkningene av alle tiltakene vil være store.

Departementet viser til at naturmangfoldlovens kapittel II om alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk, er lagt til grunn for saksbehandlingen. I henhold til § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingene av prinsippene skal fremgå av beslutningen. Naturmangfoldloven § 4 oppstiller forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer, og § 5 oppstiller forvaltningsmål for arter.

Forvaltningsmålet for naturtyper innebærer ikke et mål om at alle forekomster av naturtyper og deres utstrekning ivaretas, men at mangfoldet av naturtyper opprettholdes, og de må ha en størrelse og kvalitet som samlet sett gjør dem robuste mot påvirkninger, som blant annet klimaendringer. Alle økosystemer må ikke nødvendigvis ivaretas for å nå forvaltningsmålet i § 4.

Forvaltningsmålet for arter innebærer at artsrikdommen skal opprettholdes på lang sikt. Av Ot.prp. nr. 52(2008-2009) går det frem at det skal søkes å beholde eller oppnå en god tilstand for arten. I det minste må det unngås at arten blir utryddet. Det legges opp til å ivareta artenes økologiske funksjonsområder og andre betingelser artene er avhengige av.

Det naturlige utbredelsesområde for en art er hele den geografiske sonen der det er naturlig at arten forekommer. En art kan ha flere leveområder innenfor sitt utbredelsesområde. Førre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 gjelder håndtering av usikkerhet om miljøvirkningene når det skal treffes beslutning som kan ha

miljøvirkninger. Prinsippet tilsier at usikkerhet bør føre til at man tar vare på flere bestander i forskjellige leveområder for å ha en tilstrekkelig sikkerhetsmargin.

Departementet finner at NVEs vurderinger og saksbehandling er i tråd med kravene naturmangfoldloven oppstiller. Departementet vil i det følgende gjennomgå klageanførselene tematisk og gjøre egne vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II der klagebehandlingen krever det.

7.5.2 Fugl

7.5.2.1 Bakgrunn og kunnskapsgrunnlag

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) anmoder om oppfølgende undersøkelser av hubro for Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk. Flere klageparter anfører at det bør avventes med å gi konsesjon til hubrokartleggingen for Frøya foreligger.

NVE finner i vedtakene av 28. juni 2012 at det foreligger et godt kunnskapsgrunnlag om forekomster av truede og nært truede fuglearter i området. NVE viser i den forbindelse til de gjennomførte konsekvensutredningene med underliggende fagrapporter, innkomne merknader og NVEs egen fagkompetanse.

For departementets klagebehandling foreligger resultater fra *Utredning av Frøya Vindkraftverk med tilgrensende områder for utbredelse av Hubro* av Martin Pearson fra 2012. Denne kartleggingen har i følge NOF, resultert i funn av en tidligere ukjent hekkelokalitet som viser at området er viktig for hubroen. Departementet har videre vurdert *Havørn og vindkraftverk på Frøya* (NINA rapport 884/2012), *Hubro på Sleneset og vindkraft* (NINA Rapport 264/2007) og *Handlingsplan for hubro* (Direktoratet for naturforvaltning rapport 2009-1).

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget om forekomstene av og bestandssituasjonen for både hubro og annen rovfugl er godt innenfor hva som med rimelighet kan pålegges for konsesjonsbehandling av vindkraftprosjekter, jf. naturmangfoldloven § 8 og forvaltningsloven § 17.

7.5.2.2 Generelt om vindkraftverks påvirkning av fugl

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) viser til at revidert rødliste av 2010 medførte en del endringer i listen fra 2006, og at dette må tas hensyn til. NVE har lagt til grunn at en del av de undersøkte artene i dag har livskraftige bestander, og regner da med at det ikke trengs å ta særlig hensyn til dem. Arter som ikke var på rødliste i 2006 ble ikke undersøkt like grundig som arter som var på rødlista, og har etter hva FNF kan se, ikke blitt tatt med i vurderingen. FNF mener derfor at naturmangfoldloven § 8 ikke er oppfylt.

Natur og Ungdom (NU) har i sin klage etterlyst tiltak mot elektrokusjon for samtlige kraftledninger med middels spenning, og at det i områder hvor man kjenner til viktige fugletrekk må vurdere traséendringer eller jordkabel.

Departementet bemerker at 132 kV kraftledninger slik som nettilknytningen til de aktuelle vindkraftverkene, på grunn av faseavstanden ikke medfører særlig fare for elektrokusjon. Det er større fare for elektrokusjon av for eksempel hubro, ved kraftledninger på lavere spenningsnivå.

Nettmeldingen (Meld.St. 14 (2001-2012)) fremhever prinsippene for bruk av jord- og sjøkabel. I vurderingen av om kabling er aktuelt skal det vektlegges om det finnes alternative luftledningstraser som ikke er urimelig lange og kostbare. For nett fra over 22 kV og til og med 132 kV skal luftledning velges som hovedregel. Jord- eller sjøkabel kan for eksempel velges på begrensede delstrekninger dersom luftledning er teknisk vanskelig eller umulig, som ved kryssing av sjø eller den kommer nærmere bebyggelse enn tillatt etter gjeldende lover og forskrifter eller der kabling gir særlige miljøgevinster.

Departementet mener at valg av andre traséalternativer og/eller merking av kraftledningene vil generelt være mer hensiktsmessig enn kabling på steder hvor risikoen for fuglekollisjoner er høy. Når det i klagen ikke er pekt på konkrete konfliktområder, finner ikke departementet grunn til å gå nærmere inn på denne problemstillingen.

Departementet vil i det følgende kort redegjøre for status for fuglearter som er berørt av vindkraftverkene og tilslutningsledningene, og generelt om vindkraftverkernes antatte påvirkninger på disse.

Hubro

Hubroen er oppført på norsk rødliste for arter 2010 med statusen *sterkt truet*. Flere klageparter mener hensynet til hubro ikke er godt nok ivaretatt, og at vindkraftkonsesjonene vil være i strid med nasjonale mål for bevaring av hubro.

Det er usikkert i hvilken grad vindkraftverk kan medføre vesentlige virkninger for hubro. Utredninger som er gjort i forbindelse med andre vindkraftprosjekter konkluderer med at hubroen hovedsakelig opererer i luftrom som gjør at den ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner. Etter departementets vurdering kan inngrep i leveområdet, habitatforringelser og forstyrrelser generelt gi større virkninger for hubro enn kollisjonsfare med vindturbiner.

Ifølge forundersøkelsene som ble gjort i forbindelse med vindkraftverkene i Rogaland som departementet ga endelig konsesjon til 5. juli 2012, holder hubroen en unnvikelsesavstand til bebyggelse og infrastruktur på minst 500 meter i hekkeperioden

og 340 meter ellers. Studiene inkluderer ikke vindturbiner, og det er derfor usikkert i hvilken grad dette er overførbart til vindkraftverk.

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) anfører at de fleste vindkraftanleggene har hubrolokalitet minst noen kilometer fra planområdet, og at studier med radiomerket hubro avslører at det ofte er fjellområdene som blir brukt til jakt. Foreningen peker på at flere av vindkraftverkene i tillegg har gamle lokaliteter nær eller i planområdene, og understreker at gamle lokaliteter også har en verdi. Det er påvist at hubro har aktive eller gamle hekkeplasser i eller nær samtlige vindkraftanlegg i Sør-Trøndelag unntatt Valsneset. Det finnes eksempler på at forstyrrelser nært en lokalitet har medført at hubroen har forlatt hekkeplassen, for deretter å komme tilbake når plassen har vært uten forstyrrelser i mange år. FNF fremhever at hubroen flytter en del rundt, så selv en hekkeplass som var forlatt da utredningen ble gjort, kan fortsatt ha stor verdi. FNF mener sumeffekten av fortrengsel fra jaktområder og kollisjoner med kraftledninger, kan medføre at de siste hundre årenes nedgang i hubrobestanden vil fortsette.

Departementet merker seg at det i området Berg-Melvasslia-Slørdalen-Åstfjorden, mellom de tre planlagte vindkraftverkene i Snillfjord, er registrert flere hekkelokaliteter for hubro, men at det er usikkert hvor mange av disse som er aktive. Basert på vurderinger i konsekvensutredningene og NOFs hubrostudie i området, er det etter departementets vurdering trolig at ett til to hubropar hekker i dette området. På departementets befaring i snillfjordområdet kom det imidlertid frem opplysninger om at det trolig kun er én hubro i området, da den ikke har konkurranse om bruk av hekkelokaliteter der. Den hubroen som har blitt sporet, er observert på flere hekkelokaliteter, og det indikerer at den ikke har konkurranse om disse.

Den nærmeste av disse hekkelokalitetene er om lag 1,5 kilometer unna planområdene for Svarthammaren/Pållifjellet og Remmafjellet. Avstanden fra Geitfjellet vindkraftverk til nærmeste hekkelokalitet i dette området er om lag 5 kilometer. 420 kV-ledningen passerer 2-3 kilometer unna hekkelokalitetene i området Berg-Melvasslia-Slørdalen-Åstfjorden. Det bygges også for tiden ny FV 714 gjennom dette området. Adkomstveiene og nettilknytningen til de enkelte vindkraftverkene planlegges ikke i de mest utsatte delene av dette området.

I tillegg til hekkelokalitetene i området Berg-Melvasslia-Slørdalen-Åstfjorden er det en antatt hekkelokalitet 2-3 kilometer vest for planområdet for Svarthammaren/Pållifjellet og Engvikfjellet. Det er ikke funnet hekkelokaliteter i Frøya vindkraftverk, men det er antatt at det finnes hekkelokaliteter i nærheten av planområdet, i underkant av 2 km fra vindkraftverket. Her er det observert to unger i 2012. Ved tidligere konsesjonsgitte Hitra 2 vindkraftverk finnes det en hekkelokalitet om lag 5 kilometer unna planområdet.

Etter departementets vurdering kan disse tiltakene samlet påvirke hubroene i området. Vurderingen bygger blant annet på NOFs GPS-studie, som viser at hubroen kan bruke fjellområdene til jakt. Det er registrert aktivitet opptil 20 kilometer fra hekkelokaliteten.

Virkningene for hubro kan omfatte forstyrrelser i anleggs- og driftsperiodene, samt kollisjon med kraftledningene. De planlagte kraftledningene vil ha en spenning på 132 kV og 420 kV. Kraftledninger med et slikt spenningsnivå medfører i utgangspunktet ingen fare for elektrokusjon, som er den viktigste risikoen når det gjelder hubro og kraftledninger. Det er etter departementets vurdering ingen betydelig økt risiko for hubrodød som følge av tiltakene, men økt aktivitet både i anleggs- og driftsperiodene kan medføre at hubroene fortrenses fra området. Dette kan påvirke den lokale hubrobestanden. Samtidig vil departementet påpeke at den nye FV 714 gjennom Snillfjord vil legges om ved hekkelokalitetene, og at det er gitt tillatelse til å fjerne den eksisterende 66 kV-ledningen som går langs veien. Dette kan være positivt for hubro i området. Det er etter departementets vurdering likevel en viss risiko for påvirkning på den lokale bestanden. Siden hubro er sterkt truet og det er usikkerhet rundt virkningene, er føre-var-betraktninger, jf. naturmangfoldloven § 9, en del av de samlede avveielene som ligger til grunn for enkeltvedtakene om vindkraftverk og kraftledninger rundt området Berg-Melvasslia-Slørdalen-Åstfjorden. Hekkelokalitetene utenfor dette området vil etter departementets vurdering ikke bli vesentlig påvirket av tiltakene.

Havørn

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) anfører at NVE legger feilaktig informasjon til grunn når de regner med at den samlede belastningen ikke vil ha innvirkning på havørnbestanden. FNF viser til at NVE refererer resultater fra Birdwind prosjektet på Smøla som kom frem til at havørnen på Smøla hadde en bestandsvekst. I følge FNF stemmer dette for Smøla kommune, men i vindkraftanlegget og i randsonen kunne en se en nedgang. Med alle de anleggene som er planlagt i Sør-Trøndelag mener FNF at mange områder med havørn kommer til å bli påvirket.

Departementet konstaterer at havørnbestanden i Norge er anslått til å være 3000-4000 par, og at Trøndelagskysten er et viktig område for arten. Havørn er ikke en rødlistet art, men er en norsk ansvarsart under Bernkonvensjonen. Dette betyr at Norge har forpliktet seg til å opprettholde en levedyktig bestand. Etablering av vindkraftverk kan medføre kollisjonsrisiko og fortrenkning fra området.

Etter departementets vurdering vil ikke kraftledningene medføre betydelige virkninger for arten. Det er funnet to hekkelokaliteter i planområdet for Frøya vindkraftverk, men utover dette er det ikke funnet hekkelokaliteter for havørn innenfor planområdene til de aktuelle vindkraftverkene. Det finnes imidlertid hekkelokaliteter som er så nær planområdene at vindkraftverkene vil medføre en kollisjonsrisiko for havørn. I tillegg er det registrert en hekkelokalitet 300 meter unna 420 kV-ledningen i Snillfjord.

Etter departementets vurdering vil tiltakene hver for seg trolig ikke medføre virkninger for bestandsutviklingen. Det kan likevel ikke utelukkes at de samlede virkningene av en full utbygging ved alle vindkraftverkene vil påvirke den lokale og regionale bestanden av havørn. Dette gjelder særlig fordi tiltakene ligger lokalisert nær eksisterende vindkraftverk (Smøla og Hitra). Graden av påvirkning er imidlertid usikker. Siden bare to hekkelokaliteter er funnet i planområdene, legger departementet til grunn at vindkraftverkene først og fremst vil være en kollisjonsrisiko knyttet til glide-/termikkflyging og territoriehevding.

I oppsummeringen av NINAs forskningsprosjekt om havørn på Smøla, vises det til at kollisjonsrisikoen er klart størst for ørn som har hekkelokaliteter i eller like ved planområdet. Med dette som bakgrunn mener departementet at det ikke er grunn til å tro at vindkraftverkene samlet vil medføre betydelige virkninger for den lokale og regionale bestandsutviklingen for havørn. Risikoen for negativ bestandsutvikling vil imidlertid være mindre dersom ikke alle prosjektene gis konsesjon, og føre var-betraktninger av mulig bestandsutviklingen for havørn er derfor en del av departementets samlede avveining i de enkelte vindkraftsakene, jf. naturmangfoldloven § 9.

Storlom

Storlommen er kategorisert som *nær truet* i Norsk rødliste for arter 2010. Bestanden er anslått til å være mellom 4000 og 10 000 reproduserende individ. På landsbasis antar man at bestanden er redusert med 5 prosent de siste 20 årene, men bestanden ser ut til å være stabil i Nord-Norge og i Midt-Norge. Storlom er utsatt for kollisjoner med kraftledninger grunnet stor flygehastighet og relativt dårlig manøvreringsdyktighet i lufta. Risikoen for kollisjon med vindturbiner er trolig mindre, på grunn av relativt lav flygehøyde. Til tross for bestandsnedgangen de siste 20 årene har artene blitt nedgradert fra sårbar til nært truet i rødlista fra 2010. Storlom er vår for forstyrrelser nær hekkelokaliteten.

Departementet vil i det følgende vurdere de enkelte vindkraftverkernes påvirkning på fugl.

7.5.2.3 Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverks påvirkning på fugl.

Natur og Ungdom (NU) anfører at vindparken vil komme i konflikt med åtte forskjellige truede og nært truede fuglearter på 22 forskjellige lokaliteter i plan- og influensområdet til parken. Artene er storlom, vandrefalk, hvitryggspett, dvergspette, kongeørn, gråspett og hubro. NU mener konsekvensene for hubro og kongeørn er for store til at det er forsvarlig med en utbygging av vindkraftverket. Hvis anlegget likevel vil bli bygget ut, krever NU følgende:

- Sumvirkningsvurdering for utrydningstruede fugler i området, med særlig fokus på å kartlegge hekkeområder og trekkfugler for samtlige prioriterte prosjekter.

- Buffersone på minst 200 meter mellom verdifulle naturtyper og nærmeste inngrep.
- Buffersone på 1000 meter fra mulige hekkelokaliteter for hubro til nærmeste inngrep.
- Fagpersonell benyttes i detaljplanleggingen av vindkraftanleggene med tanke på verdifull natur og utrydningstruede arter når det gjelder plassering av vei, oppstillingsplasser og turbiner.
- For- og etterundersøkelser for konsekvenser på biologisk mangfold, og da særlig for fugl.
- Konsekvensvurderinger for Engvikfjellet legges til grunn for behandlingen av Svarthammaren/Pållifjellet.
- Tiltak mot elektrokusjon av fugl må gjennomføres for samtlige kraftledninger med middels spenning. I områder der man kjenner til viktige fugletrekk må de mest kollisjonsutsatte traseene velges bort og jordkabel må gis en reell vurdering.

NU viser til at Svarthammaren/Pållifjellet og Engvikfjellet vindpark er planlagt på samme fjell, men av ulike utbyggere, og at de forskjellige fagutredningene er motstridende. NU mener det er spesielt at vurderinger på fugl for Svarthammaren/Pållifjellet med sine 280 MW er mindre konfliktfylt enn Engvikfjellet med sine 113 MW. I prosjektet til Svarthammaren/Pållifjellet er det i konsekvensutredningen ikke beskrevet at det i Botntjørna øst i planområdet er en rikmyr og i Engvikfjellet sør i influensområdet er kalkrike fjellområder.

Departementet viser til at det i dag foreligger en ny rødliste for arter (2010), og at flere av artene som NU nevner, ikke lengre er regnet som truede. NU nevner storlom (sårbar - VU), vandrefalk (nær truet - NT), hvitryggspett (NT), dvergspett (VU), kongeørn (NT), gråspett (NT) og hubro (sterkt truet - EN). Gjennom konsesjonsvedtaket er dessuten planområdet for S/P betydelig redusert. Etter reduksjonen er det antatt kun å være svartand (NT) i planområdet og hubro (EN) og storlom (NT) i influensområdet av truede og nært truede fuglearter som vurderes å kunne bli påvirket av vindkraftverket.

Det er en forutsetning for konsesjon med avbøtende tiltak gjennom vilkår om at det skal tas hensyn til truede og nært truede fuglearter i anleggsperioden. Departementet vil ikke sette generelle krav om buffersone på 1000 meter rundt hekkelokaliteter for slike arter. Avstanden til hekkelokaliteter for hubro og storlom er ansett som tilstrekkelig stor.

Hubro

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) anmoder om oppfølgende undersøkelser av hubro for Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk.

Etter departementets vurdering er kartleggingen av hubro i plan- og influensområdene for vindkraftverket tilstrekkelig. I begge konsekvensutredningene legges det til grunn at hubro jakter innenfor planområdene. Sammen med eksisterende kunnskap om forholdet mellom vindturbiner og hubro, gir konsekvensutredningene et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag for forvaltningen.

Det er registrert hekkelokaliteter for hubro i influensområdet til de planlagte vindkraftverkene. Virkningsomfanget for hubro vurderes av konsekvensutredningen til å være lite negativt omfang noe forskjøvet mot middels negativt omfang.

Hubroen har i hovedsak sine hekkel plasser et stykke unna planområdet, og vurderes i hovedsak å jakte i fjordområdene som er rike på fugl, i jordbrukslandskapet og ellers i lavereliggende områder nær reirlokalteten. Det vurderes imidlertid at den til tider også kan benytte planområdet til jakt. Selv om hubroen generelt har en flygehøyde under turbinbladene, er det derfor en viss fare for kollisjon med turbinblader.

Syd for vindparken er det registrert en hubrolokaltet som kunne blitt berørt av de opprinnelige planene. Planområdet er blant annet derfor betydelig redusert i dette området.

I konsekvensutredningen antas det at hubroen i regionen hovedsakelig jakter i lavereliggende strøk i kulturlandskapet, ved sjøen og ved innsjøer der det er mye fugl. Den antas i mindre grad å jakte oppe på fjellplatåene i ungetiden, da det kan bli for langt for hubroen å frakte tyngre byttedyr. Dette resulterer i at den sjelden flyr mer enn 2 km fra reiret i hekketiden. For hubrolokalteter nær fjellplatået kan fjellområdene utgjøre en viktigere del av jaktområdet. Virkningene for hubroen vil etter departementets vurdering hovedsakelig være knyttet til forstyrrelse. Faren for kollisjoner antas å være mindre.

Avstanden til hekkelokaliteter for hubro er etter departementets vurdering så stor at en ytterligere buffersone ikke er nødvendig.

I departementets vurdering vektlegges de avbøtende tiltak gjennom NVEs krav om plikt til å gjennomføre for- og etterundersøkelser av hubro og svartand i samarbeid med andre vindkraftaktører i Snillfjord. I samråd med NVE skal det utarbeides forslag til program til for- og etterundersøkelser. Dette programmet skal godkjennes av NVE. NVE skal drøfte programmet med Fylkesmannen før godkjenning.

Svartand

Det er registrert fire hekkelokaliteter for svartand i og nær planområdet for Engvikfjellet vindkraftverket. Arten er ikke nevnt i konsekvensutredningen for Svarthammaren/Pållifjellet, og er blitt rødlistet som *nær truet* etter at konsekvensutredningen ble skrevet.

Svartand antas å ha relativt liten kollisjonsrisiko med vindturbiner, men arten er sårbar for forstyrrelser. Departementet legger derfor til grunn som avbøtende tiltak med vilkår om at det skal tas hensyn til disse lokalitetene i planleggingen av tiltaket og i anleggsarbeidet. Det er også satt krav om for- og etterundersøkelser av svartand.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at disse hekkelokalitetene ikke er av en slik verdi at det bør sette krav om buffersoner. Departementet slutter seg til NVEs krav om forundersøkelser med mulighet for nye krav om avbøtende tiltak.

Storlom

Det er registrert to hekkelokaliteter for storlom rett utenfor grensen i den sørlige delen av planområdet for Svarthammaren/Pållifjellet. Tiltakene vil kunne påvirke storlombestanden lokalt, men vil etter departementets vurdering ikke ha betydning for den nasjonale eller regionale bestanden. Storlommen antas å ha en stabil bestand i Midt-Norge.

Den sørlige delen av planområdet for Svarthammaren/Pållifjellet inngår ikke i det som er gitt konsesjon av NVE. Dette reduserer de samlede virkningene for storlom. Det må settes vilkår om at det skal tas hensyn til truede og nært truede fuglearter i anleggsfasen.

Departementet finner at det generelt er begrenset med kunnskap om hvilken påvirkning etablering av vindkraft har for lommene. Departementet legger til grunn at vilkåret om for- og etterundersøkelser av enkelte fuglearter også skal inkludere stor- og smålom.

Virkningene for hekkelokalitetene utenfor planområdet for vindkraftverket vil etter departementets vurdering hovedsakelig være knyttet til forstyrrelse. Avstanden fra planområdet til hekkelokaliteter for storlom er så stor at det ikke er nødvendig med buffersoner.

Havørn

Det er ikke funnet hekkelokaliteter for havørn innenfor planområdet for Svarthammaren/Pållifjellet. Det er videre relativ stor avstand fra planområdet til kjente havørnområder.

Departementet viser til at det er en positiv bestandsutvikling for havørn i Norge. Erfaringer fra Smøla viser at den er kollisjonsutsatt, men at den lokale havørnbestanden ikke har gått ned etter at Smøla vindkraftverk ble etablert. Departementet finner at Svarthammaren/Pållifjellet alene ikke vil medføre virkninger for bestandsutviklingen for havørn, jf. naturmangfoldloven § 5.

Vandrefalk

Det er ikke registrert hekkelokaliteter for vandrefalk i planområdene, men vandrefalken antas å bruke planområdene til jakt. Vandrefalken er tatt ut av rødlista fra 2010 og regnes nå som livskraftig. Departementet finner at Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk vil ha ubetydelig virkning for vandrefalk.

Kongeørn

Den lokale bestanden ved planområdet kan bli påvirket av vindkraftverkene, da kongeørna bruker planområdene til jakt. Virkningene kan være knyttet til både kollisjon med vindturbinene og kraftledningene og forstyrrelser. Etter at planområdene for Svarthammaren/Pållifjellet er blitt betydelig redusert, er de negative virkningene antatt å bli mindre.

Kongeørn er ikke regnet som truet eller nær truet i Norge.

Konklusjon for påvirkning på fugl ved Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk.

Etter departementets vurdering kan tiltakene ha betydning for den lokale bestandsutviklingen for svartand, men vil ellers ikke ha betydning for bestandsutviklingen for truede og nær truede fuglearter, jf. naturmangfoldloven § 5.

Departementet viser til vilkåret om at det skal tas hensyn til truede og nært truede fuglearter i anleggsperioden, og særlig til at hensynet til hekkelokaliteter for svartand skal ivaretas gjennom detaljplanleggingen av vindkraftverket. Departementet er av den oppfatning at potensialet for skade på fugl ved bygging og drift av Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk isolert sett ikke er så stort at det er til hinder for gjennomføring av tiltaket, jf. naturmangfoldloven § 5.

7.5.2.4 Geitfjellet vindkraftverks påvirkning på fugl

Hubro

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) viser til at det i konsekvensutredningen for Geitfjellet heter at:

"Hubro hekket tidligere i dalførene inntil Geitfjellet, men ser nå ut til å være forsvunnet som hekkefugl. Det synes ikke å være tilhold av hubro i nærområdet til Geitfjellet i dag, men eldre hekkeplasser i Snilldalen gjør at det finnes et potensial. I influensområdet til Geitfjellet er det stadfestet to eldre hubrolokaliteter." "I tillegg er det registrert 9 lokaliteter innenfor influensområdet til Remmafjellet og Svarthammaren. I og med at det ikke hekker hubro i influensområdet til Geitfjellet er det ikke relevant å vurdere effektene av at flere vindkraftverk bygges i nærheten for denne arten."

NOF mener de foreløpige resultatene fra satellitt-telemetri-studien reiser en rekke spørsmål som det er viktig å få klarlagt. Et hubropar med en så stor aksjonsradius som det studiet viser kan lett mistolkes til å representere flere par. NOF mener den nyervervede kunnskapen fra prosjektet *"Kartlegging av hubroens territoriebruk i fire*

ulike habitattyper” om hubroens arealbruk i Snillfjord, medfører et radikalt forandret faktagrunnlag, og disse inngrepenes konsekvens for hubro må sees i et helt nytt lys og vektlegges i behandlingen av klagen. NOF anfører at sluttkonklusjonen om at vinkraftverkene har liten negativ samlet virkning for hubro, ikke lenger er holdbar.

Departementet legger til grunn at det ikke synes å være tilhold av hubro i plan- og influensområdet til Geitfjellet vindkraftverk. I følge konsekvensutredningen foreligger det en hekkelokalitet i nærheten av vindparken, men denne er ikke registrert brukt på 20 år, og antas å være inaktiv. Etter departementets vurdering er avstanden til nærmeste hekkelokalitet tilstrekkelig til å unngå forstyrrelser for hekkende hubro, og kollisjonsfaren vurderes også som meget lav. Dette underbygges av tilleggsopplysninger lagt frem av SAE Vind DA, der sammenstilling av bevegelsene til hubroen fra GPS-registreingen til NOF og planområdet til Geitfjellet viser en avstand på om lag 5 km. Departementet mener at Geitfjellet vindkraftverk vil ha ubetydelig virkning på hubro.

Storlom

Det er observert storlom ved Tverrelvtjørna, men det er usikkert om den hekker der. Storlommen som hekker ved Fiskeløysvatnet, har sin hekkeplass om lag 350 meter syd for nærmeste driftsvei og om lag 800 meter øst for nærmeste planlagte vindturbin.

Departementet legger til grunn at virkningen for storlom i Geitfjellet er mest knyttet til forstyrrelser i forbindelse med drift og økt ferdsel. Storlom kan forventes å bli negativt påvirket, særlig i anleggsfasen, da hekkelokaliteten ved Tverrelvtjørna er registrert i nærheten av omsøkte adkomstveier. Etter departementets vurdering vil imidlertid ikke vindkraftverket ha betydning for den nasjonale eller regionale bestanden, og dermed ikke true forvaltningsmålet for arten jf. naturmangfoldloven § 5.

Smålom

Smålom har en hekkelokalitet sør ved Storfjelljørna. Det er planlagt vindturbiner i dette området med en avstand på om lag 200 meter fra tjørna.

Bestandstettheten av smålom i regionen er trolig relativt stor, og arten er livskraftig både regionalt og nasjonalt. Erfaringer fra Smøla og Bessakerfjellet tilsier at smålom har relativt liten risiko for kollisjon, men arten kan bli fortrent fra området.

Departementet finner at det generelt er begrenset med kunnskap om hvilken påvirkning etablering av vindkraft har for lommene. Departementet legger til grunn at vilkåret om for- og etterundersøkelser av enkelte fuglearter også skal inkludere stor- og smålom.

Havørn

Det er registrert to hekkeplasser for havørn i influensområdet nord for fjorden. Etablering av vindkraftverk kan medføre fortrenging av området og gjøre det mindre

attraktivt som næringsområde for havørnen. Havørnen er også utsatt for kollisjon med vindturbinene. Det er imidlertid en positiv bestandsutvikling for havørn i Norge. Departementet legger til grunn at Geitfjellet vindkraftverk ikke vil medføre betydelige virkninger for den lokale og regionale bestandsutviklingen for havørn, og dermed ikke være i strid med forvaltningsmålet for arten, jf. naturmangfoldloven § 5.

Kongeørn

Snillfjord kommune foreslår at fem vindturbiner på Seglafjellet/Vuttudalsmannen og Høystakken tas ut av planene på grunn av avstand til hekkelokaliteter for kongeørn. Videre vil kommunen at en turbin på Snilldalsknubben tas ut på grunn av lang veiføring. Kommunen ønsker også en alternativ adkomstvei fra industriområdet. Utmarkslaget i Vuttudalen hevder at det ikke er registrert kongeørnhekking i området Høystakken på mange år, og kun sporadiske hekking ved Skotsstøkkammen. Utmarkslaget mener det er 25 år siden området Høystakken ble brukt fast av ørn.

Departementet viser til at det i konsekvensutredningen er opplyst at kongeørn har en fast hekkeplass i Seglafjellets vestvegg, og med stor sannsynlighet vil denne hekkeplassen fortsatt benyttes etter at vindkraftverket er bygget. Ørnene vil være utsatt for kollisjoner under jakt og ved forflytninger til og fra reiret. Påvirkningen for denne hekkelokaliteten vurderes å være liten til middels negativt. Generelt forventes vindparken å bli mindre attraktiv som næringsområde for både havørn og kongeørn gjennom hele året pga ferdsel, støy og generell habitatforringelse. Utbygging på Seglafjellet inngår ikke i konsesjonen til SAE Vind, jf. pkt. 8.2.1 nedenfor. Ved ikke å plassere turbiner i dette området, reduseres konflikten med ørn.

Departementet påpeker at kongeørn nå er regnet som livskraftig. Det er for tiden trolig vekst i Norges kongeørnbestand. Departementet legger til grunn at Geitfjellet vindkraftverk ikke vil medføre betydelige virkninger for den lokale og regionale bestandsutviklingen for kongeørn, og dermed ikke være i strid med forvaltningsmålet for arten, jf. naturmangfoldloven § 5.

Konklusjon for påvirkning på fugl ved Geitfjellet vindkraftverk

Departementet legger til grunn at av hekkende arter i plan- og influensområdet, er storlom rødlistet og havørn en ansvarsart. Tiltakene kan ha betydning for den lokale bestandsutviklingen for storlom og kongeørn. Etter departementets vurdering vil tiltakene ikke ha betydning for den regionale eller nasjonale bestandsutviklingen for truede og nær truede fuglearter, jf. naturmangfoldloven § 5.

Departementet viser for øvrig til vilkåret om at det i anleggsperioden skal tas hensyn til rødlistede fuglearter, og da særlig storlom. Departementet er av den oppfatning at risikoen for skader på fuglebestander ved bygging og drift av Geitfjellet vindkraftverk isolert sett ikke er så store at de er til hinder for gjennomføring av tiltaket.

7.5.2.5 Remmafjellet vindkraftverks påvirkning på fugl

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) anfører at i ettertid av fagrapportene fra ASK Rådgivning har de fått ny kunnskap om hubroens arealbruk i Snillfjord. Det er blant annet påvist hekking med ungeproduksjon i 2010 og 2011. I juni 2011 ble det som ledd i NOFs prosjekt "Kartlegging av hubroens territoriebruk i fire ulike habitattyper" fanget en voksen hubro hunn som ble påmontert satellittsender med GPS-mottaker. I løpet av sommeren og høsten har prosjektet fått jevnlig stedposisjoner fra denne fuglen.

NOF anfører for øvrig at det foreligger registreringer av hubro, heilo, spover, varsler, rødstillk, kongeørn, steinskvett, smålom, storlom, rype og svartender i influensområdet til Remmafjellet vindkraftverk.

Hubro

NOFs foreløpig data fra satelittelemetri-studiet viser at den merkede hubroen i ungeperioden (juni-august) primært jaktet aktivt på fjellplataet ved Remmafjellet, og ikke ved fjorden som tidligere antatt. Posisjonene viser at jaktområdet i sommerhalvåret er konsentrert på fjellet ved det utredete traséalternativet 1.4 for ny 420 kV kraftledning. Konsekvensutredningen for 420 kV kraftledning med den samlende nett-tilknytningen for de konsesjonssøkte kraftverkene uttrykker bekymring for innvirkning på hubro.

På bakgrunn av resultatene fra telemetriundersøkelsen går NOF sterkt i mot at Remmafjellet vindkraftverk realiseres. De viser til at hubroen nesten utelukkende har benyttet deler av planområdet som jaktområde i perioden juni, juli og første halvdel av august.

NOF anfører at i tillegg kommer hubroens foretrukne jaktområde i ungesesongen midt i planområdet for det konsesjonssøkte vindkraftanlegget på Remmafjellet. Dette øker den negative virkningen av Remmafjellet vindkraftanlegg betydelig.

NOFs undersøkelser viser også at etter ungeperioden, i august-oktober 2011, ble hubroens leveområder utvidet betydelig, og også i denne perioden var det i hovedsak fjellområder som ble benyttet til jakt. Dette er områder som ligger opptil 20 km fra hekkeplassen. I denne perioden brukte hubroen aktivt fjellområdene innenfor planområdet til de konsesjonssøkte vindkraftanleggene på Svarthammarfjellet/Pållifjellet/Engvifjellet, og den opererte også på grensen til planområdet for det konsesjonssøkte vindkraftanlegget på Geitfjellet.

Departementet viser til at det er registrert seks hekkelokaliteter for hubro i influensområdet, og den nærmeste av disse lokalitetene er om lag 1.8 km fra en foreløpig skissert turbinplassering. Det antas at ikke alle hekkelokalitetene er i bruk og at bare ett eller to hubropar hekker i influensområdet. På befaringen fikk departementet oppgitt fra representant fra Naturvernforbundet at man nå antar det i den siste tiden bare har være en enslig hubro i dette området. Departementet legger til

grunn at avstanden til nærmeste hekkelokalitet vil være tilstrekkelig for å unngå forstyrrelser i hekkeperioden.

Konsekvensutredningen legger til grunn at hubroens jaktområder i hovedsak er fjordområdene som er rike på fugl, jordbrukslandskapet og lavereliggende områder nær reirlokaliteten for øvrig. Departementet har imidlertid merket seg at NOFs data fra satellitt-telemetri-studiet viser at en hubro i ungeperioden (juni-august) mest av alt jaktet aktivt på den nord-vestlige delen av fjellplatået inkludert i planområdet til Remmafjellet. Dette tilsier at hubroen har et større utbredelsesområde enn først antatt.

Det er rapporter som konkluderer med at hubroen hovedsakelig opererer i luftrom som gjør at den ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner. Selv om hubroen generelt har en flygehøyde under turbinbladene, legger departementet til grunn at det likevel er en viss fare for kollisjon med turbinblader, jf. prinsippet i naturmangfoldloven § 9.

På bakgrunn av ny informasjon om hubroens bruk av planområdet til Remmafjellet vindkraftverk finner departementet det nødvendig med en mindre justering av planområdet for å redusere inngrepene i det området hubroen har benyttet mest. Den nordvestlige grensen for planområdet trekkes derfor sørover til kote 500 nord for Svartdalstjørna. Foreløpig skisse over turbinplassering tilsier at endringen reduserer utbyggingen med en turbin tilsvarende en installert effekt på mellom 2,5 og 4,5 MW.

På bakgrunn av avstanden til nærmeste hekkelokalitet og endringer i planområdet, finner departementet at hensynet til hubro ikke i seg selv er til hinder for utbygging av Remmafjellet vindkraftverk.

Kongeørn

Snillfjord kommune uttalte i høringsrunden at én til tre vindturbiner planlagt lokalisert ved Lamdalsheia burde utgå fra planene, blant annet på grunn av nærhet til en hekkelokalitet for kongeørn. Det er registrert hekkelokaliteter for kongeørn i influensområdet, hvorav en er om lag 600 meter fra nærmeste planlagte vindturbin. Planområdet blir brukt til jakt.

Departementet legger til grunn at kongeørn kan være utsatt for kollisjoner med vindturbiner, men tiltaket vil etter departementets vurdering ikke påvirke den lokale og regionale bestanden, jf. naturmangfoldloven § 5. Kongeørnen regnes i dag som en livskraftig art, og bestanden antas å være i vekst både i Norge og i Sverige. Departementet finner som NVE, ikke grunnlag for å sette krav om at vindturbinene ved Lamdalsheia skal tas ut av planene.

Storlom

Det er registrert storlom ved Slørdalsvatnet og Melvatnet vest for Remmafjellet, og det er sannsynlig at arten hekker i disse områdene. Det framkommer imidlertid av

konsekvensutredningen at planområdet trolig ikke brukes til næringssøk, og virkningene for arten er vurdert som små.

Smålom

Det er kjente hekkelokaliteter for smålom i to vann nord for Gabrieltjørna, og det er sannsynlig at arten trekker over planområdet. Erfaringer fra Smøla og Bessakerfjellet tilsier imidlertid at smålom har relativt liten risiko for kollisjon, men at arten kan bli fortrent fra området. Departementet legger til grunn at denne arten ikke er vurdert som truet eller nær truet, og vil ikke vektlegge potensielle virkninger for smålom.

Departementet finner at det generelt er begrenset med kunnskap om hvilken påvirkning etablering av vindkraft har for lommene. Departementet legger til grunn at vilkåret om for- og etterundersøkelser av enkelte fuglearter også skal inkludere stor- og smålom.

Hønehauk

Det er én lokalitet for hønehauk i influensområdet. Hønehauk er klassifisert som nær truet. Ettersom hønehauken har god manøvreringsevne og i liten grad oppholder seg i åpent landskap, vurderer departementet arten til å ha lav kollisjonsrisiko med vindturbiner. Den er derimot sensitiv for forstyrrelser i hekketiden. Hekkelokaliteten er over en kilometer unna planområdets yttergrense, og departementet mener derfor at eventuelle forstyrrelser for arten vil være små.

Konklusjon for påvirkning på fugl ved Remmafjellet vindkraftverk

Departementet legger til grunn at det er registrert hekkelokaliteter for de rødlistede artene hubro, storlom og hønehauk i influensområdet til vindkraftverket. Virkningene for disse artene vil etter departementets vurdering hovedsakelig være knyttet til forstyrrelse. I tillegg kan vindkraftverket medføre kollisjonsrisiko for kongeørn, smålom og fjellvåk. Departementet legger til grunn at tiltaket alene ikke vil ha betydning for bestandsutviklingen for truede og nær truede fuglearter, jf. naturmangfoldloven § 5. For å redusere inngrepene i den delen av planområdet som det er dokumentert at hubro har benyttet til jakt, trekkes den nord-vestlige delen av planområdet sørover til kote 500. Dette gjør at et skissert turbinpunkt faller ut.

Departementet slutter seg for øvrig til NVEs vurdering om ikke å sette en generell buffersone rundt områder med truede eller nær truede arter fordi eventuelle virkninger for de ulike artene vil være forskjellige og bør vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Tiltakshaver har foreslått at anleggsarbeid skal unngås tett opptil sårbare hekkelokaliteter for fugl i deres mest sårbare perioder. Dette skal omtales spesifikt i en miljø-, transport- og anleggsplan. Departementet viser for øvrig til at det er satt vilkår om at veiene i vindkraftverket ikke skal være åpne for allmenn motorisert ferdsel, slik at forstyrrelsene for sårbare arter i området reduseres.

Departementet viser til vilkåret om at det skal tas hensyn til rødlistede fuglearter i anleggsperioden, og finner at skadene på fugl ved Remmafjellet vindkraftverk isolert sett ikke er så store at de er til hinder for gjennomføring av tiltaket.

7.5.2.6 Frøya vindkraftverks påvirkning på fugl

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) anfører at det er gitt konsesjon før kartleggingen av forekomster av hubro er avsluttet. NOF kjenner til at kartleggingen har resultert i funn av en tidligere ukjent hekkelokalitet i et leveområde av høy kvalitet, mindre enn 2 km unna planområdet. Tidligere hekking med to jevnstore fugler i godt hold i et ellers dårlig år, viser at dette er et viktig leveområde for hubro. At denne hekkingen ikke har blitt påvist ved tidligere utredninger, viser etter NOFs vurdering at også på Frøya var kunnskapsgrunnlaget som lå til grunn før vedtaket for dårlig. NOF er derfor uenig med NVE i at de enkelte tiltakenes konsekvensutredninger gir et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å kunne gjøre vurderinger om samlet belastning jf. naturmangfoldloven § 10.

Hubro

Departementet påpeker at det ikke er registrert hekkelokaliteter for hubro innenfor planområdet, men deler av planområdet blir brukt til jakt. Det ble i 2005 observert en flygende hubro nede i Stutvassdalen, og det er lagt til grunn i konsekvensutredningen at Stutvassdalen og området Brenna blir brukt som jaktområde.

I "*Utredning av Frøya Vindkraftverk med tilgrensende områder for utbredelse av Hubro*" av Martin Pearson (2012) er det opplyst at det i 2012 ble funnet et nytt hekkeområde med to unger mindre enn 2 km utenfor planområdet. Rapporten angir at det i dag finnes to ulike leveområder for hubro i og rundt planområdet. Begge leveområdene inkluderer deler av vindkraftområdet i hekketiden. Det skrives i rapporten at store deler av vindkraftområdet dermed kan betegnes som et økologisk funksjonsområde for hubro på Frøya. En utbygging av vindkraftverket vil, i følge rapporten, føre til desiminering av hubroens byttedyr i området. Dette skjer ved forstyrrelse av byttedyrene slik at de flytter ut av vindkraftverksområdene, økt dødelighet av byttedyrene som følge av kollisjoner med vindmøller og økt predasjon av hubroens byttedyr i hekketiden, som følge av nye turveier i terrenget.

Departementet finner at det er usikkert hvilke virkninger vindkraftverket vil ha på hubroen. Utredninger som er gjort i forbindelse med andre vindkraftprosjekter konkluderer med at hubroen hovedsakelig opererer i luftrom som gjør at den ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner. Imidlertid legger departementet til grunn at inngrep i leveområdet, habitatforringelse og forstyrrelse, innebærer større virkninger for hubro enn kollisjonsfaren med vindturbiner.

Departementet legger til grunn at avstanden til nærmeste hekkelokalitet vil være tilstrekkelig for å unngå forstyrrelser ved hekkelokaliteten og redusere

kollisjonsrisikoen til et minimum. Det foreligger imidlertid vurderinger om det kan være hekkelokalitet innenfor planområdet. Førre var – prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9 bør derfor vektlegges i den samlede vurderingen av tiltaket. Det vises til kapittel 8.2 nedenfor.

Trønder Energi Nett AS (TEN) har fått konsesjon til ny 66 kV kraftledning mellom Frøya vindkraftverk og Frøya transformatorstasjon etter alternativ 2 som innebærer spenningsoppgradering av eksisterende 22 kV nett ved ombygging av mastene.

Departementet viser til at rapporten *"Utredning av Frøya vindkraftverk med tilgrensende områder for utbredelse av Hubro"* (Pearson 2012) angir observasjoner av hubro også i området for ny 66 kV kraftledning. Elektrokusjon er en av de hyppigste årsakene til unaturlig hubrodød, og antas generelt å utgjøre en betydelig trussel for hubroen. Departementet viser videre til prinsippet om miljøforsvarlige teknikker i naturmangfoldloven § 12.

Departementet har fått opplyst fra konsesjonæren at isolatorene etter ombygging vil få lengre kjeder slik at ledningene vil bli liggende lengre under traversen. Faren for elektrokusjon vil dermed redusert.

Når det gjelder den gjenstående 22 kV ledningen i dette området finner departementet at for å redusere den samlede belastningen på hubro i dette området ytterligere, bør det vurderes tiltak for å redusere faren for elektrokusjon for eksempel bruk av sittepinne. Departementet setter derfor som vilkår for ny 66 kV at det i detaljplanleggingen utredes og foreslås tiltak om mulig for å redusere elektrokusjonsfaren på eksisterende 22 kV ledning fra krysset mellom vei 411 og 716 og til henholdsvis Frøya transformatorstasjon og Frøya vindpark transformatorstasjon.

Havørn

Det fremgår av konsekvensutredningen at det er to hekkelokaliteter for havørn innenfor planområdet. I tillegg er det kjent at havørn bruker store områder i forbindelse med jakt. Det er en relativt tett havørnbestand på Frøya. NOF har tidligere anført at yngre havørn som trekker gjennom området vil bruke den indre delen av strandflatelandskapet langs kysten, og at også disse havørnene dermed vil bli berørt av vindkraftverket. Fylkesmannen påpeker at tiltaket vil innebære inngrep i et område som er svært viktig for havørn, og skriver at en liten økning i dødelighetsprosent kan være av betydning for bestandsutviklingen.

I NINAS rapport 884/2012 *Havørn og vindkraftverk på Frøya*, konkluderes det med at hekketettheten av havørn innenfor planområdet på Frøya er svært høy, og på høyde med det den var i sentrale deler av Smøla før det ble bygd vindkraft der. Det anslås at det vil være 8-9 ulike territorier innenfor det opprinnelige planområdet, som til sammen har 31 kjente reir. En må påregne et visst tap av havørn på Frøya etter en utbygging av vindkraftanlegget.

Departementet viser til at det opprinnelige planområdet til Frøya vindkraftverk ble vesentlig redusert av hensyn til fugl, slik at viktige områder for havørn i stor grad er unntatt planområdet.

Etablering av vindkraftverk kan medføre fortrenging av området og gjøre det mindre attraktivt som næringsområde for havørnen. Havørnen er også utsatt for kollisjon med vindturbinene. Havørn er imidlertid livskraftig og bestanden er i vekst. Departementet finner at Frøya vindkraftverk kan gi noe tap og fortregning av havørn, men at dette ikke vil medføre betydelige virkninger for den lokale og regionale bestandsutviklingen for havørn, jf. naturmangfoldloven § 5.

Konklusjon for påvirkning på fugl ved Frøya vindkraftverk

Departementet legger til grunn at det er registrert hekkelokaliteter for hubro i influensområdet til vindkraftverket. Virkningene for hubro vil etter departementets vurdering hovedsakelig være knyttet til forstyrrelse. I tillegg kan vindkraftverket medføre kollisjonsrisiko for havørn. Departementet legger til grunn at tiltaket med et redusert planområde og tiltak om mulig for å redusere elektrokusjon, alene ikke vil ha betydning for bestandsutviklingen for truede og nært truede fuglearter, jf. naturmangfoldloven § 5, ut over potensielle lokale virkninger for havørn.

Departementet er av den oppfatning at potensielle skader for fuglearter ved Frøya vindkraftverk isolert sett ikke er så store at de er til hinder for gjennomføring av tiltaket.

7.5.3 For - og etterundersøkelser

Flere klageparter ber om for- og etterundersøkelser av virkninger for naturmangfold. Dette gjelder særlig truede fuglearter. Når det gjelder de elektriske anleggene i snillfjordområdet er det etter departementets vurdering viktigst å undersøke samlede virkninger for hubro. Det er i konsesjonene satt vilkår om at vindkraftkonsesjonærene i Snillfjord skal samarbeide om for- og etterundersøkelser av hubro. I tillegg mener departementet at det kan være viktig med mer kunnskap om vindkraftverks virkninger for svartand. Det er registrert hekkelokaliteter for svartand i planområdet for Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk, og det er etter departementets vurdering sannsynlig at denne arten finnes i flere av planområdene i Snillfjord kommune. Det er i konsesjonene satt vilkår om for- og etterundersøkelser av svartand. Dette vil bidra til at konsesjonærene kan hensynta svartand i detaljplanleggingen av tiltaket og til ny kunnskap om vindkraftverks virkninger for ender.

Departementet finner at det generelt er begrenset med kunnskap om hvilken påvirkning etablering av vindkraft har for lommene. Departementet legger til grunn at vilkåret om for- og etterundersøkelser av enkelte fuglearter også skal inkludere stor- og smålom.

Når det gjelder andre arter, har ikke departementet funnet det hensiktsmessig å kreve for- og etterundersøkelser.

Forundersøkelsene skal omfatte kartlegging av aktivitet på kjente hubrolokaliteter med sikte på å avdekke om det foregår hekking i de aktuelle sesongene. Dersom det påvises aktiv hekking, skal det tas særlig hensyn til dette i anleggsvirksomheten slik at forstyrrelsene begrenses.

7.6 Støy og skyggecast

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) anfører at NVE har utkvittert argumentasjonen om lavere støygrenser i såkalte stille områder med at kommunen ikke har avmerket deler av plan- og influensområdet som grønne soner. FNF anfører videre at hvis man leser retningslinjene for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442) ser man at det ikke er et krav om å merke hvilke områder som ikke burde bli påvirket av støy, men at man har satt opp anbefalte grenseverdier uansett om de er merket eller ikke. For urørte fjellområder som de fleste av områdene består av i dag, kan man lese at fremmede lyder i prinsippet er uønsket.

Norges Miljøvernforbund (NMF) anfører at støy fra vindturbinder medfører helseproblemer for personer som bor inntil tre km fra nærmeste vindturbin, og at den lavfrekvente støyen er spesielt plagsom. NMF påpeker også virkningene knyttet til elektromagnetiske felt ved vindturbiner og kraftledninger, og mener at dyrene i området også vil bli påvirket av støy og elektromagnetisme.

Departementet legger NVEs vurdering til grunn om at støyen innenfor området for vindkraftverkene vil være over de anbefalte grensene for stille områder i støyretningen T-1442. Dette vil imidlertid gjelde for alle vindkraftverk.

NVE har i vedtakene referert til grønne soner fordi *"kartlagte stille områder som etter kommunens vurdering er viktige for natur – og friluftsinnteresser bør vises i kommuneplan som grønn sone, slik at de synliggjør og bedre kan ivaretas gjennom arealplanlegging."*

Departementet viser i den forbindelse til at Snillfjord og Frøya kommuner ikke har angitt vindkraftområdet som en slik grønn sone.

Departementet er av den oppfatning at utfordringene med støy isolert sett ikke er så store at de er til hinder for gjennomføring av tiltakene.

8. SAMLET VURDERING

8.1 Innledning

Departementet vil vurdere de samlede virkningene av utbygging av vindkraft i de aktuelle planområdene, herunder samlet belastning for naturmangfoldet jf. naturmangfoldloven § 10. NVE har vurdert de samlede virkninger av utbyggingen i de respektive notater kalt *bakgrunn for vedtak*.

Ved vurderingen av de enkelte prosjekter vil departementet gå igjennom hvert enkelt vindkraftverk med utgangspunkt i klageanførslene. Alle prosjektene i det aktuelle området er påklaget og omfattes av departementets klagebehandling.

8.2 Vurdering av de enkelte prosjekter

8.2.1 Geitfjellet vindkraftverk

Bakgrunn

Ved NVEs vedtak av 28. juni 2012 fikk SAE Vind DA konsesjon til Geitfjellet vindkraftverk. I samme vedtak fikk Zephyr AS avslag på søknaden om konsesjon til samme vindkraftverk. Etter NVEs konsesjonsvedtak kan vindkraftverket ha en installert effekt på inntil 170 MW, tilsvarende en årlig produksjon på om lag 460 GWh.

Zephyr AS påklaget vedtaket i brev av 17. august 2012 med den begrunnelse at SAE Vind ble meddelt konsesjon. Klager anfører at vedtaket er mangelfullt begrunnet og til dels basert på utenforliggende hensyn. Det anføres videre at sentrale momenter ved konkurranseavklaringen ikke er vurdert.

Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag (NST) anfører at 17 km² tap av INON-område på Geitfjellet er et stort tap, og mener en omlegging av 132 kV kraftledningen fra Krokstadøra til Holle smelteverk er et aktuelt tiltak for å restaurere tapte INON-områder. Det blir da et større sammenhengende INON-område fra fjord til fjell.

Departementets vurdering av Geitfjellet vindkraftverk

Etter departementets vurdering er de viktigste negative virkningene av Geitfjellet vindkraftverk knyttet til fugl, de visuelle virkningene for landskap og friluftsliv.

Vindkraftverket kan føre til habitatforringelse og kollisjonsfare for hekkende og næringssøkende fugl i plan- og influensområdet. Det er spesielt storlommen som kan bli forstyrret ved hekking og for habitatet generelt. Videre vil vindkraftverket utgjøre kollisjonsfare for og kunne fortrenge havørn og kongeørn.

Vindkraftverket vil være et dominerende landskapselement og medføre store visuelle virkninger for landskapet. Departementet legger til grunn at det hovedsakelig vil være

lokalt viktige friluftsområder og turmål i influensområdet som blir påvirket visuelt. Bruken av området til friluftsliv er imidlertid begrenset. Det er tre hytter i planområdet, og til sammen fem hytter vil bli berørt av tiltaket i form av støy og skyggekast.

Inngrepet vil også føre til bortfall av om lag 17 km² inngrepsfrie områder (INON) kategori II, inkludert INON fra fjord til fjell. Imidlertid er det inngrepsfrie området allerede delt i to av en kraftledningstrasé gjennom planområdet.

Planområdet til Geitfjellet vindkraftverk er beskrevet som et mulig område for vindkraftverk i både fylkesdelplanen og kommuneplanens arealdel. Kommunen er positiv til etableringen, med enkle justeringer av turbinplasseringer og valg av trasé for adkomstvei. Vindkraftverket anslås å gi om lag 255 årsverk i anleggsfasen og 6-11 arbeidsplasser i driftsfasen.

Det er gode vindressurser i området og moderate kostnader knyttet til infrastruktur og nettilknytning. Etter departementets vurdering er vindkraftverket økonomisk bærekraftig sammenlignet med andre vindkraftverk i Norge.

Etter en samlet vurdering finner departementet at fordelene ved utbyggingen overstiger de mulige negative skader og ulemper ved etablering av prosjektet isolert sett, og legger dette til grunn for en samlet vurdering av alle prosjektene. Det vises til kapittel 9 nedenfor.

Konkurransforholdet mellom SAE Vind og Zephyr AS

I brev av 6. mai 2013 oppfordret departementet partene til å inngå en utbyggings- og driftsavtale for å lette fremdriften i klagebehandlingen. Departementet mottok svar på henvendelsene fra begge partene i brev av 31. mai 2013. Det er i ettertid innkommet tilleggssopplysninger fra begge parter. Departementet konstaterer at det ikke er oppnådd enighet mellom partene og at klagen fra Zephyr AS står ved lag.

Departementet konstaterer at både SAE Vind og Zephyr er selskaper som har bygget og driver vindkraftverk i Norge.

Departementet finner at tidspunktet for innlevering av melding og søknad ikke har avgjørende betydning i denne saken.

Departementet konstaterer at ved å holde Seglafjellet, Vuttudalsmannen og Høystakken utenfor planområdet reduseres de visuelle virkningene for kulturlandskapet Vuttudalen samtidig som konfliktpotensialet med ørn reduseres. Vindturbiner på det markerte høydedraget ville også gitt betydelige visuell påvirkning på landskapet. Departementet skal imidlertid bemerke at spørsmålet om bruk av dette området til vindkraft ikke er avgjørende for departementets vurdering av klagen på NVEs vedtak om hvilken søker som skulle få konsesjon.

Departementet konstaterer at begge selskapene har andre prosjekter i området, og mener at en samlet utbygging med Geitfjellet vil gi stordriftsfordeler.

Arbeidet med å få investert og realisert 8 vindkraftverk i snillfjordområdet, på Frøya og på Fosen og i Flatanger, ny gjennomgående 420 kV kraftledning og samordnede nettilknytninger for vindkraftverkene, er svært omfattende og komplekst, og må av flere årsaker skje innenfor et begrenset tidsvindu. Departementet vektlegger ikke tidspunktet for innlevering av melding og søknad fra de to søkerne i sin avgjørelse av klagesaken. Departementet har ikke funnet feil eller mangler ved den saksbehandling NVE ellers har basert konsesjonsvedtaket på. Departementet finner i den fase vindkraftprosjektene nå befinner seg i ikke grunnlag for å la klager i stedet tildeles konsesjon i den skjønnsmessige avveien mellom de to konsesjonssøkende selskapene.

Departementet finner ikke grunnlag for å endre NVEs konsesjonsvedtak, og opprettholder SAE Vind AS' konsesjon til bygging og drift av Geitfjellet vindkraftverk.

8.2.2 Remmafjellet vindkraftverk

Bakgrunn

Ved NVEs vedtak av 28. juni 2012 fikk Zephyr AS konsesjon til Remmafjellet vindkraftverk. Etter NVEs konsesjonsvedtak kan vindkraftverket ha en installert effekt på inntil 130 MW, tilsvarende en årlig produksjon på om lag 350 GWh.

Naturvernforbundet i Orklaregionen (NO) anfører at departementet prinsipielt bør avslå konsesjonen, subsidiært at vindturbinene i områdene ved Landalsheia og Almefjellet/Dyrlikammen blir tatt ut av planene. NO mener at NVE har mangelfullt beslutningsgrunnlag for å gi konsesjon til utbygging av vindkraftverk som vil dekke 20 prosent av kommunens totale areal. I Snillfjord finnes det ikke oppdaterte systematiske registreringer av fugl, dyreliv og biologisk mangfold. En viss kartlegging av naturtyper ble gjennomført i 2007, men firmaet som fikk oppdraget har enda ikke levert kartdata eller rapport. NO mener at Livar Ramvik burde vært med på feltbefaringene som er blitt gjennomført på Remmafjellet, da han ifølge forbundet har inngående kunnskap om fugleliv, spesielt rovfugler i kommune. Det anføres at en utbygging av Remmafjellet vil være konfliktfullt når det gjelder fugl og friluftsliv.

NO anfører videre at Remmafjellet er et meget benyttet område for friluftsliv både for folk fra Snillfjord og fra Agdenes. Det kjøres opp skispor vinterstid og det finnes hytter og attraktive turmål. Foreningen mener det ikke kan legges til grunn at en utbygging med et stort nettverk av veier skal være attraktivt for friluftslivet. NO anfører at målet om 26,4 TWh fornybar energi innen 2020 ikke lenger er relevant fordi det allerede er gitt konsesjon til anlegg med en beregnet produksjon på rundt 26 TWh.

NO viser til at Snillfjord kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune anbefaler at vindturbinene ved Lamdalsheia og Dyrlikammen tas ut av prosjektet. Videre viser NO til at Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Direktoratet for naturforvaltning er negative til prosjektet, og mener at NVE har overprøvd fylkesmannens kunnskapsdata.

Departementets vurdering

Friluftsliv

I følge konsekvensutredningen blir Remmafjellet brukt av befolkningen i Snillfjord og Agdenes, samt tilreisende fra andre deler av Trøndelag. Det er den østlige delen av fjellet som utpeker seg som klart mest verdifullt for friluftsliv. Området blir brukt til blant annet fotturer, skiturer, bærplukking, fiske og jakt, og fjellet er lett tilgjengelig fra både Snillfjord- og Agdenessiden. Det er to hytter innenfor planområdet, men det er opplyst i konsekvensutredningen at de blir lite brukt. Remmafjellet er ikke tilrettelagt for reiseliv og turisme, og det foreligger heller ikke planer om å bygge utleiehytter eller satse på friluftslivsturisme i området.

Svartdalshausen og Bergsvarden er turmål innenfor planområdet. I tillegg er det flere områder i nærheten av det planlagte vindkraftverket som brukes mye til friluftsliv. Øyangenområdet fremstår som mest verdifullt for friluftslivet, men også Bergdalen, rett sør for planområdet, er et viktig turområde. Tiltaket vil også medføre visuelle virkninger for turområdet Våvatnet. Øyangen er et statlig sikret friluftsområde, og det er også mange friluftboliger i området.

Turområdet øst for Remmafjellet var tidligere en del av planområdet, men ble tatt ut som følge av konflikten med friluftsinteressene, slik at Dyrlikammen og Steinvassbua nå er utenfor planområdet for vindkraftparken.

Etter departementets vurdering vil en utbygging av Remmafjellet vindkraftverk medføre betydelige visuelle virkninger for friluftslivsutøvere, og endre opplevelsesverdien av friluftslivet flere steder i og rundt planområdet. Dette gjelder særlig for områdene Øyangen og Bergsdalen. I Øyangen ligger det et forholdsvis stort og etablert hyttefelt med omkring 200 hytter. Hyttefeltet ligger 7-8 km fra planområdets nordøstlige del. Et relativt stort antall turbiner vil være synlige fra Øyangen og horisonten i vest vil preges av vindkraftverket. Imidlertid er avstanden til vindparken såpass stor at denne ikke vil dominere området totalt, men departementet legger til grunn at vindkraftverket vil kunne endre opplevelsen av området.

I følge konsekvensutredningen vil tiltakets negative betydning for friluftsliv være stor innenfor planområdet som helhet. Departementet legger imidlertid til grunn at for moderne former for friluftsliv vil tiltaket kunne gi små positive konsekvenser gjennom økt tilgjengelighet og derav økt potensial for fremtidig bruk.

Planområdet og tilgrensende områder vil bli berørt av støy som overskrider anbefalte grenseverdier for friluftsområder. Etter departementets vurdering vil ikke støy fra vindkraftverket gjøre området uegnet for friluftsliv, selv om opplevelsen vil endres. Opplevelsen av støy vil variere fra person til person.

Etter departementets vurdering vil Remmafjellet vindkraftverk medføre de største negative virkningene for friluftsliv av de samlede konsederte prosjektene i snillfjordområdet. Departementet vil likevel legge vekt på at erfaringer fra etablerte vindkraftverk, blant annet på Smøla og i Lebesby, viser at friluftslivsaktiviteten i vindkraftverksområder også kan øke.

Departementet legger til grunn at innvirkningene på friluftsliv ved Remmafjellet vindkraftverk i seg selv ikke er så store at de er til hinder for gjennomføring av tiltaket.

Oppsummering og konklusjon Remmafjellet

Vindkraftverket kan føre til habitatforringelse og kollisjonsfare for hekkede og næringssøkende fugl i plan- og influensområdet, jf. pkt 7.5.2.5 ovenfor. Det er spesielt hubroen som kan bli forstyrret, men vindkraftverket kan også ha virkninger knyttet til kollisjonsfare for og fortrengning av kongeørn.

Departementet har funnet det nødvendig med en mindre justering av planområdet for å redusere inngrepene i det området hubroen har benyttet mest. Den nordvestlige grensen for planområdet trekkes derfor sørover til kote 500 nord for Svartdalstjørna.

Inngrepet vil føre til bortfall på om lag 14 km² inngrepsfrie områder (INON) sone 2. Dette medfører et tap på om lag ni prosent av Snillfjord kommunes samlede INON-arealer. NVE legger til grunn at reduksjon av INON ofte vil være en følge av etablering av vindkraftverk fordi de lokaliseres der vindressursen er god og i områder uten bebyggelse. Disse områdene er ofte definert som INON.

Planområdet til Remmafjellet vindkraftverk er beskrevet som et mulig område for vindkraftverk i både fylkesdelplanen og kommuneplanens arealdel. Kommunen er positiv til etableringen. Vindkraftverket anslås å gi om lag 200 årsverk i anleggsfasen og inntil 8 arbeidsplasser i driftsfasen.

Vindressursene i området er gode og med moderate kostnader knyttet til infrastruktur og nettilknytning. Etter departementets vurdering er vindkraftverket bærekraftig sammenlignet med andre vindkraftverk i Norge.

Etter en samlet vurdering finner departementet at fordelene ved utbyggingen overstiger de mulige negative skader og ulemper ved etablering av prosjektet isolert sett, og legger dette til grunn for en samlet vurdering av alle prosjektene. Det vises til kapittel 9 nedenfor.

8.2.3 Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk

Bakgrunn

Ved NVEs vedtak av 28. juni 2012 fikk SAE Vind DA konsesjon til Svarthammaren/Pållifjellet (S/P) vindkraftverk. Etter NVEs konsesjonsvedtak kan vindkraftverket ha en installert effekt på inntil 150 MW, tilsvarende en årlig produksjon på om lag 405 GWh.

TrønderEnergi Kraft AS fikk i samme vedtak avslag på sin søknad om vindkraftverk på Engvikfjellet.

Frank I. Hansen anfører i brev av 15. august 2012 blant annet at prosjektet er i konkurranse med hans eget prosjekt. Han har samarbeid med Trønder Energi Kraft AS om Engvikfjellet vindkraftverk. Han anfører at Engvikfjellet vil kunne være i produksjon på et langt tidligere tidspunkt da det ikke er avhengig av nye høyspentledninger i området. Han mener NVE har overkjørt grunneierne i prosjektet, og at NVE feilaktig hevder at det er inngått avtaler for deler av området med både Trønder Energi og SAE vind. Hansen anfører også at virkninger for et småkraftverk nær det planlagte vindkraftverket ikke er vurdert.

Naturvernforbundet i Orklaregionen (NO) anfører at det mangler avklaring om vindressursene i området. NO påpeker at både TrønderEnergi og SAE Vind har uttalt at det er nødvendig med nye vindmålinger før en eventuell utbygging. NO anfører at NVEs betraktninger om vindforholdene har liten verdi sammenlignet med nye målinger i området, og påpeker at mange vindkraftverk i Norge produserer betydelig mindre energi enn forventet. Etter NOs syn bør konsesjonsavgjørelsen utsettes til det foreligger nye vindmålinger.

Natur og Ungdom (NU) anfører at vindkraftverket vil legge beslag på 26,5 km² av et inngrepsfritt område, inklusive et betydelig område med INON fra fjord til fjell. Dette utgjør hele 17,7 prosent av Snillfjord kommunes totale INON-areal. Dersom adkomstalternativ 2 blir benyttet vil det beslaglegge ytterligere 0,4 km² INON-område. Ved full utbygging av vindkraftverket, vil tre vindturbiner med tilhørende internveier, ligge i ytterkanten av Bergselva (Grydalselva) som omfattes av Verneplan for vassdrag. Dersom departementet likevel opprettholder konsesjonen for tiltaket, krever NU en buffersone på minst 200 meter mellom verdifulle naturtyper og 1000 meter buffersone fra hekkeområdene for rødlistede fuglearter og nærmeste inngrep.

Edvin Olaussen anfører i brev av 13. august 2012 at hele området vest for Kvernstadvatnet bør tas ut. Hvis det likevel skal bygges på Rypliheia (også omtalt som Kvernstadlifjellet) bør alternativ rute langs Kvernstadvatnet vurderes. Fjellet er klagerens turområde, og han ønsker at inngrepene der reduseres så mye som mulig. Han viser til at vannene i nordvestlige del av konsesjonsområdet ligger idyllisk til, og at alle inngrep her er ødeleggende. Han krever at nordvestlig del av parken trekkes ut, og at departementet seriøst vurderer de forslag klageren har skissert.

Departementets vurdering

Konkurrerende kraftselskaper

Departementet konstaterer at Svarthammaren/Pållifjellet og Engvikfjellet vindkraftverk overlapper hverandre i områdene nord for Svarthammaren og Pållifjellet. NVE har gitt konsesjon til et område som tilsvarer planområdet for Engvikfjellet vindkraftverk, pluss området rundt Svarthammaren og Stofjellet og et lite område ved Sørbekkvatnet, der Svarthammaren/Pållifjellets planområde strekker seg noe lenger østover enn planområdet for Engvikfjellet vindkraftverk. Planområdet for Engvikfjellet vindkraftverk er mindre enn det området som NVE ga konsesjon til.

Departementet merker seg at Trønder Energi oppgir å ha avtaler med grunneierne i planområdet for Engvikfjellet vindkraftverk, og derfor ikke trenger ekspropriasjonstillatelse i dette området. Imidlertid er det opplyst i saken at SAE Vind har en avtale med en grunneier på Engvikfjellet. I likhet med NVE, legger ikke departementet avgjørende vekt på forholdet til grunneierinteressene.

Departementet konstaterer at Trønder Energi ikke har påklaget NVEs konsesjonsvedtak. NVE fant at SAE Vind hadde det beste prosjektet for utnyttelsen av vindressursene i dette planområdet. Departementet slutter seg til NVEs vurdering. I avgjørelsen har departementet lagt vekt på at SAE Vinds prosjekt er vesentlig større og derfor gir en bedre ressursutnyttelse samtidig som konfliktnivået er akseptabelt.

Vindressurser

Departementet viser til at det foreligger vindmålinger fra flere målepunkter i planområdet, og at det er gjort oppdaterte vindberegninger i forkant av konsesjonsavgjørelsen, samt nye LIDAR-målinger ved årsskiftet 2012/2013. Etter departementets vurdering utgjør dette materialet et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om vindforholdene i området for å behandle saken.

I juni 2013 opplyste SAE Vind at de oppdaterte analysene viser noe bedre vindressurser enn de tidligere vindmålinger og analyser, samtidig som usikkerheten i måledata og vindressurser nå kan karakteriseres som normal. Foreløpige vurderinger viser at en utbygging av Svarthammaren vindkraftverk med en installert effekt på 150 MW, med avgrensning som i NVEs konsesjon, gir en årsmiddelvind på om lag 7,3 m/s i navhøyde (90 meter).

Det vil alltid være noe usikkerhet rundt produksjonen før vindkraftverket er satt i drift. Det ligger til tiltakshaver å ta den endelige vurderingen av om ressursgrunnlaget gir grunnlag for investeringsbeslutning.

INON

Det opprinnelige planområdet ville før det ble redusert, føre til bortfall på om lag 26 km² INON-områder, inkludert INON fra fjord til fjell mot Snillfjord. En mindre del er INON

klasse 2. Inngrepet er nå mindre, og reduksjonen av INON er derfor betraktelig mindre i dette området inkludert område fra fjord til fjell, enn hva som ble omsøkt.

Departementet legger til grunn at reduksjon av INON ofte vil være en følge av etablering av vindkraftverk fordi de må lokaliseres der vindressursen er god, og i områder uten vesentlig bebyggelse som ofte defineres som INON.

Friluftsliv

Departementet legger til grunn at det er de østlige delene av planområdet Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk som brukes mest til friluftsliv, særlig Krogstadfjellet. Dette er lettest tilgjengelig og mye benyttet av lokalbefolkningen. Dette skyldes nærhet til Krogstadøra og riksvei 714.

Den vestre delen av planområdet ligger mer avsides, lengre fra steder med tett bebyggelse. Siden adkomsten er mer tidkrevende, er området mindre brukt. Etter departementets vurdering er friluftslivsaktiviteten av den vestlige delen av planområdet for vindkraftverket så begrenset at det ikke tillegges avgjørende vekt. Når det gjelder campingplassen, vil virkningene være av visuell betydning.

Departementet legger til grunn at de konsesjonsgitte vindkraftverkene vil bli synlige fra flere lokale friluftsområder og turmål. Friluftslivsopplevelsen kan etter departementets vurdering bli påvirket av dette. Tiltaket kan også medføre virkninger i form av støy, skyggekast og iskasting. Flere hytter like i og nær planområdene vil bli berørt av visuelle virkninger, støy og skyggekast. På den annen side vil en etablering av et vindkraftverk være positivt for brukergrupper som ønsker mer tilrettelagt og bedre fremkommelighet. Det nye veinettet vil også kunne åpne for sykling mv.

Fugl

Vindkraftverket kan medføre virkninger for rødlistede arter som hubro, svartand og storlom. Videre kan tiltaket kunne påvirke arter som havørn, kongeørn og smålom. Den lokale bestanddelen for svartand kan bli påvirket. Planområdet er redusert i de sørlige områdene for å redusere innvirkningene på hubro og kongeørn. En utbygging i de nordlige områdene vil i mindre grad berøre hubro, storlom og kongeørn.

Andre virkninger

Planområdet til Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk er beskrevet som et mulig område for vindkraftverk i både fylkesdelplanen og kommuneplanens arealdel. Kommunen er positiv til etableringen. Vindkraftverket anslås å gi om lag 150-450 årsverk i anleggsfasen og 7-20 arbeidsplasser i driftsfasen.

Konklusjon

Vindressursene i områdene nordøst for Storfjellet, ved Kvernstadlifjellet/Sæterliheia og på fjellryggen til Snillfjord er gode og med moderate kostnader knyttet til infrastruktur og nettilknytning. Etter departementets vurdering er vindkraftverket bærekraftig sammenlignet med andre vindkraftverk i Norge.

Departementet legger til grunn at etter at planområdet er betydelig redusert i sør, og spesielt mot Krogstadøra, vil de positive virkningene for tiltaket veie tyngre enn de negative virkningene planområdene har for friluftsliv, INON og naturmangfold. Etter en samlet vurdering finner departementet at fordelene ved utbyggingen overstiger de mulige negative skader og ulemper ved etablering av prosjektet isolert sett, og legger dette til grunn for en samlet vurdering av alle prosjektene. Det vises til kapittel 9 nedenfor.

8.2.4 Frøya vindkraftverk

Bakgrunn

Ved NVEs vedtak av 28. juni 2012 fikk Sarepta Energi AS konsesjon til Frøya vindkraftverk. TrønderEnergi Nett AS (TEN) fikk konsesjon til å bygge en 66 kV kraftledning fra vindkraftverket til Frøya transformatorstasjon. Etter NVEs konsesjonsvedtak kan vindkraftverket ha en installert effekt på inntil 60 MW, tilsvarende en årlig produksjon på om lag 160 GWh.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) har påklaget vedtaket, og anfører at området er viktig for havørn, hubro og en rekke trekkfugler. Videre anfører NOF at det er gitt konsesjon før kartleggingen av forekomster av hubro er avsluttet. NOF kjenner til at det foreligger en hekkelokalitet for hubro mindre enn 2 km unna planområdet, og mener tidligere hekking med to jevnstore fugler i godt hold i et ellers dårlig år, viser at dette er et viktig leveområde for hubro. At denne hekkingen ikke har blitt påvist ved tidligere utredninger, viser etter NOFs vurdering at også på Frøya var kunnskapsgrunnlaget som lå til grunn før vedtaket for dårlig.

NOF anfører også at byggingen av vindkraftverk innebærer store negative virkninger for inngrepsfri natur, landskap, biologisk mangfold og friluftsliv.

Departementets vurdering

Det er ikke tatt stilling til vindkraftverk på Frøya i fylkesdelplanen for vindkraft, men fylkeskommunen er positiv til tiltaket. Planområdet er avsatt som *hensynssone for vindmøllepark* i kommuneplanens arealdel.

Departementet finner at vindparken vil være godt eksponert i det flate landskapet, og at vindturbinene vil være synlige fra flere områder med bebyggelse og friluftslivsinteresser. Dette kan påvirke landskapsopplevelsen. De samlende visuelle virkningene av flere vindkraftverk i regionene kan bli betydelige. Frøya er dessuten den siste øya uten vindkraftverk av de tre store øyene i regionen. Imidlertid er det relativt stor avstand fra planområdet til områdene med mest bebyggelse på Frøya.

Vindkraftverket vil kunne medføre en vesentlig kollisjonsfare for havørn, men ha moderate negative virkninger for truede og nært truede arter. Planområdet berører leveområde for hubro, men det er rundt 2 km til nærmeste kjente hekkelokalitet. Ny 66

kV kraftledning fra vindkraftverket til transformatorstasjonen berører et antatt leveområde for hubro, men ombyggingen opplyses å redusere faren for elektrokusjon, sammenlignet med dagens situasjon med to 22 kV ledninger i området. Departementet legger i denne forbindelse vekt på at det opprinnelige planområdet er blitt vesentlig redusert blant annet av hensyn til fugl.

Det er relativt god middelvind i planområdet, og lite turbulens og ising. Nettilknytningskostnadene vil være av en viss størrelse, men andre infrastrukturkostnader vil være små. Departementet legger til grunn at tiltaket vil være bærekraftig sammenlignet med andre vindkraftverk i Norge.

Vindkraftverket anslås å gi om lag 90 årsverk i anleggsfasen og inntil 4 arbeidsplasser i driftsfasen.

Etter en samlet vurdering finner departementet at fordelene ved utbyggingen overstiger de mulige negative skader og ulemper ved etablering av prosjektet, og legger dette til grunn for en samlet vurdering av alle prosjektene. Det vises til kapittel 9 nedenfor.

8.2.5 Heimsfjellet vindkraftverk

Bakgrunn

Ved NVEs vedtak av 28. juni 2012 fikk SAE Vind avslag på søknad om konsesjon til bygging og drift av Heimsfjellet vindkraftverk.

Gunnar Bjørkøy har på vegne av flere grunneiere i planområdet påklaget NVEs avslag på søknad om Heimsfjellet vindkraftverk. Grunneierne anfører at de ikke kan akseptere NVEs argument om at planområdet er mye brukt til friluftsliv. Det anføres at det var lite interesse for området før vindkraftplanene kom. Klagerne mener NVEs beskrivelse av området er feil, og kun er en kopi av argumenter fra personer som er mot vindkraftverk på generelt grunnlag. Grunneierne mener at området vil bli lettere tilgjengelig ved en utbygging, og at vindkraftverket kunne blitt et attraktivt utfartsområde.

Departementers vurdering

Klagebehandlingen av Heimsfjellet vindkraftverk bygger på en helhetsvurdering av blant annet konsekvensutredningene og høringsuttalelser fra myndighetene, organisasjoner og privatpersoner. Friluftsliv er ikke alene det viktigste argumentet for å avslå et vindkraftverk i dette området. Departementet legger blant annet også vekt på at vindkraftverket ville gitt en større reduksjon av INON-område, og i tillegg den største visuelle påvirkningen av de omsøkte vindkraftverkene i regionen. Departementet legger vekt på at de samlede konsekvenser for friluftsliv, naturmangfold og landskap ikke blir oppveid av fordelene ved tiltaket. Virkningene for friluftsliv som er vektlagt gjelder virkninger i både planområdet og influensområdet.

Departementet merker seg at konsesjonær søker, SAE Vind, ikke har påklaget vedtaket.

Departementet viser for øvrig til vurderingene som er gjort i NVEs *Bakgrunn for vedtak*, som departementet slutter seg til.

Etter en samlet vurdering kan departementet ikke se at klagen har pekt på omstendigheter som tilsier at vedtaket bør endres. Departementet finner heller ikke annet grunnlag for endringer av NVEs vedtak der SAE Vind fikk avslag på konsesjonssøknaden om Heimsfjellet vindkraftverk.

8.2.6 132 kV kraftledning Fillan-Snillfjord

Bakgrunn

Ved NVEs vedtak av 19. desember 2011 fikk Trønder Energi Nett AS (TEN) konsesjon til å bygge en om lag 38 km lang 132 kV kraftledning mellom Fillan og Snillfjord transformatorstasjon. Konsesjonen ble gitt i sammenheng med at SAE Vind ble gitt konsesjon til å utvide Hitra vindkraftverk. En ny 132 kV ledning mellom Snillfjord og Hitra muliggjør sanering av om lag 36 km 66 kV, og gir to ledninger mellom Hitra og fastlandet, mot tre dersom tilknytning mot Tjeldbergodden hadde blitt valgt. Det er kommet inn to klager på dette vedtaket.

Ove Jomar Sunde anfører i brev av 28. januar 2012 at ett luftspenn over Hemnskjela og til Malnesfjellet er en meget dårlig løsning på grunn av de kommende klimautfordringene. Sunde vil flytte Malnes transformatorstasjon, og foreslår å legge jordkabel over Hemnskjela langs riksvei 714 til et nytt fjellanlegg for transformatorstasjonen, som ikke vil være påvirket av værforhold. Han foreslår også bruk av sjøkabel mellom Hitra og Stordalen eller 132 kV ledning i Stordalen til foten av Tenorligfjellet (Ørnfjellet). Sunde mener at jordkabel er en stor fordel for nye boligfelt. Han anfører at ny kraftledning vil være negativt for sjøfugl og luftfart.

Anton Vollan protesterer i brev av 1. februar 2012 mot planlagt kraftledning fra Frøya vindkraftverk over Hitra. Han mener at utsikten til Aunøya vil bli ødelagt av ledningen med ryddegate. På Kalvøya må det settes opp stålmast for å lage sikker seilingshøyde. Klageren er bekymret for at det kan bli behov for flere kraftledninger i fremtiden, og uttrykker samtidig bekymring for helseeffekter ved kraftledninger. Videre viser Vollan til verdiforringelsen en kraftledning representerer for grunneiere, hytteeiere og fremtidig utvikling av området.

NVE har vurdert klagen, men har ikke funnet grunn til å omgjøre det opprinnelige vedtaket. Saken ble sendt til Olje- og energidepartementet for behandling i brev av 25. januar 2013.

Departementets vurdering

De nye foreslåtte trasèalternativene fra Sunde innebærer at 132 kV ledningen legges til nye områder som ikke er berørt av eksisterende kraftledninger. Departementet er enig med NVE om at det ikke er grunnlag for å vurdere disse traseene nærmere, og viser til at den nye 132 kV ledningen i hovedsak skal gå parallelt med en eksisterende 66 kV ledning, og at det kan saneres en 66 kV ledning på samme strekning. Inngrepet innebærer derfor ikke at det blir flere ledninger i området. Det er etter departementets vurdering bedre å samle disse inngrepene enn å ta i bruk nye områder.

TEN har vært i kontakt med Vollan om en justering av traseen over eiendommen for å øke avstanden til flere hytter. Departementet finner at en slik justering kan foretas innenfor gitte konsesjon. Vollan har bedt TEN om å vurdere ytterligere en trasè. En slik justering vil flytte ulempene fra en eiendom til en annen, og departementet ser ikke grunn til å vurdere dette nærmere. Etter departementets vurdering vil den nye ledningen medføre relativt små synlige endringer fra dagens situasjon på Vollans eiendom.

Vollan ønsker jordkabel over Sandstad og krever at eksisterende ledning over eiendommen hans rives. TEN viser til at konsesjonen som nå er gitt til 132 kV ledningen Fillan-Snillfjord avviker fra tidligere planer på strekningen mellom Malnes og Sandstad. I tidligere planer var det søkt om kabel i Hitratunnelen. I dag er det gitt konsesjon til sjøkabel. En sjøkabel er en vesentlig dyrere og mer sårbar løsning. Det er derfor av stor betydning å begrense andelen sjøkabel. Sjøkabelen er planlagt mellom Hemnskjel og Aunøya. Fra Aunøya til Fillan er anlegget planlagt med luftledning i traseen til den ene eksisterende 66 kV ledningen. Antall ledninger i området vil bli det samme som i dag.

Sunde foreslår å bruke jordkabel og lengre sjøkabel. TEN viser til at det tar lengre til å rette en feil på en kabel enn på en luftledning. Sundes løsning vil gi en merkostnad på mellom 8,5- 17,5 millioner kroner. Departementet mener at merkostnadene med ytterligere bruk av kabel i dette tilfellet ikke står i rimelig forhold til den nytten som oppnås.

Sunde vil også flytte Malnes transformatorstasjon. En etablering av en ny transformatorstasjon innebærer i følge TEN kostnader på om lag 15 millioner kroner, en investering som nettselskapet ikke finner grunnlag for nå. Departementet er enig i TENs vurderinger, og viser til at den konsesjonsgitte ledningen ikke omfatter tiltak ved Malnes transformatorstasjon.

Etter departementets vurdering er det ikke kommet frem nye opplysninger som gir grunnlag for å endre NVEs vedtak av 19. desember 2011. Etter en samlet vurdering finner departementet at fordelene ved utbyggingen overstiger de mulige negative skader og ulemper ved etablering av prosjektet.

Konsesjonen til Trønder Energi Nett AS til bygging og drift av en ny 132 kV mellom Fillan og Snillfjord opprettholdes.

9. VURDERING AV SAMLEDE VIRKNINGER AV FLERE VINDKRAFTVERK OG KRAFTLEDNINGER I REGIONEN

9.1 Innledning

NVEs behandling av vindkraftverk og kraftledninger i regionen omfattet en rekke prosjekter i Sør-Trøndelag og på Nordmøre. I denne prosessen er vindkraftprosjektene Vargheia i Orkdal og Krokstadfjellet stilt i bero av tiltakshaverne, mens Hestgrovheia i Agdenes og Ertvågøya øst og vest, Bergefjellet og Rognskog på Nordmøre er trukket.

NVE foretok en samlet vurdering av virkninger av flere vindkraftverk og kraftledninger i regionen i forbindelse med den samordnede konsesjonsbehandlingen i snillfjordområdet. Vurderingene fremgår av de respektive konsesjonsvedtak, for eksempel inntatt i bakgrunn for vedtak om Remmafjellet vindkraftverk kapittel 5.

NVEs samlede vurdering av virkninger av flere vindkraftverk og kraftledninger i regionen inkluderer en vurdering av samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10. Departementet har gjennomgått NVEs vurderinger og finner at disse oppfyller naturmangfoldlovens krav.

Departementet skal for øvrig bemerke at planten engmarihand etter rødlista av 2010 nå er regnet som livskraftig.

På bakgrunn av klagen og eventuell ny kunnskap vil departementet i det følgende gjøre en egen vurdering av samlede virkninger for de meste aktuelle konflikttemaene. Vurderingene vil også supplere NVEs vurderinger av samlet belastning for hubro, jf. naturmangfoldloven § 10.

I vurderingene legger departementet til grunn den vurderingen av de enkelte prosjekter som er gjennomført i pkt. 8.2 ovenfor.

For en vurdering av samlet belastning på truet eller nær truet naturmangfold av en samlet utbygging på Fosen og i Snillfjord vises det til departementets klagevedtak av i dag vedrørende ny gjennomgående 420 kV kraftledning Namsos – Storheia – Trollheim.

9.2 Fugl

9.2.1 Innledning

Departementet slutter seg til vurderingene i konsekvensutredningene om at de viktigste negative virkningene for fugl er knyttet til artene smålom, storlom, kongeørn

og hubro. I tillegg vil departementet vektlegge virkninger for svartand, som ble rødlistet (NT) etter at konsekvensutredningene ble utarbeidet. Hubro er klassifisert som sterkt truet, og storlom som nær truet. Smålom og kongeørn er ikke på rødlista.

9.2.2 Særlig om hubro

Det er liten kunnskap om potensiell kollisjonsrisiko mellom hubro og vindturbiner. Det er kun kjent et par tilfeller internasjonalt der vindturbiner har drept hubro, men overføringsverdien av disse funnene har begrensinger. Hubroen er vår for forstyrrelser, særlig i hekkeperioden. Departementet anser at de viktigste avbøtende tiltakene er fred rundt reiret gjennom opprettelse av buffersoner og restriksjoner i byggeperioden.

De vindkraftverkene i snillfjorderområdet som kan påvirke hubroen er Remmafjellet, Svarthammaren/Pållifjellet og Frøya vindkraftverk.

Ved Remmafjellet er det registrert flere lokaliteter for hubro i influensområdet, og den nærmeste av disse lokalitetene er om lag 1.8 km fra en foreløpig skissert turbinplassering. Det antas at bare ett eller to hubropar hekker i influensområdet. GPS-studier viser at hubroen bruker planområdet til jakt. Vindkraftverket har god avstand til hekkeområder, og det er gjort små endringer i planområdet av hensyn til hubroen.

Ved Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk har hubroen sine hekkeplasser et stykke unna planområdet, og vurderes i hovedsak å jakte i fjorderområdene som er rike på fugl, i jordbrukslandskapet og ellers i lavereliggende områder nær reirlokaliteten. Til tider kan hubroen også benytte planområdet til jakt. Planområdet er betydelig redusert av hensyn til blant annet hubro. Virkningene for hubroen vil etter departementets vurdering hovedsakelig være knyttet til forstyrrelse. Faren for kollisjoner antas å være mindre.

Ved Frøya vindkraftverk er det opplyst at det i 2012 ble funnet et nytt hekkeområde med to unger mindre enn 2 km utenfor planområdet. Rapporten fra 2012 skriver at det i dag finnes to ulike leveområder for hubro i og rundt planområdet. Begge leveområdene bruker deler av vindkraftområdet i hekketiden. Store deler av vindkraftområdet kan dermed betegnes som et økologisk funksjonsområde for hubro på Frøya etter rapporten. Departementet legger til grunn at avstanden til nærmeste hekkelokalitet vil være tilstrekkelig for å unngå forstyrrelser, og redusere kollisjonsrisikoen til et minimum.

Det er etter departementets mening ingen betydelig økt risiko for hubrodød som følge av vindkraftanleggene. Imidlertid vil økt aktivitet i både anleggs- og driftsperiodene kunne medføre at hubro fortrenses fra områdene. Dette kan påvirke den lokale bestanden. Samtidig vil departementet peke på at den nye FV 714 gjennom Snillfjord vil legges om ved en kjent hubrolokalitet og at det er gitt tillatelse til å fjerne den

eksisterende 66 kV-ledningen som går langs dagens vei. Disse tiltakene kan være positive for hubro i området.

Det er likevel en viss risiko for påvirkning av den lokale bestanden. Hubro er rødlistet som sterkt truet, og det er usikkerhet rundt virkningene. Føre-var-betraktninger, jf. naturmangfoldloven § 9, inngår derfor i de samlede avveiningene som ligger til grunn for de vedtakene som er fattet om de elektriske anleggene i denne saken.

Etter departementets oppfatning foreligger det omfattende undersøkelser og underlagsdokumentasjon hva gjelder eventuelle virkninger for hubro, herunder GPS-merking av en hubro. For- og etterundersøkelser og restriksjoner i byggeperioden anses for å være gode tiltak for å ivareta hensynet til hubro. Departementet viser her til vilkåret om at vindkraftkonsesjonærene i Snillfjord skal samarbeide om for- og etterundersøkelser for hubro, jf kapittel 7.5.3.

Departementet viser til omtalen ovenfor, og finner at utbyggingene ikke er i strid med forvaltningsmålet for hubro, jf. naturmangfoldloven § 5.

9.3 Inngrepsfrie områder - INON

9.3.1 Innledning

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) anfører at konsesjonene til utbyggingene i Snillfjord og på Frøya bryter med regjeringens miljøpolitiske mål. NOF mener at vindkraftverkenes virkninger for INON, landskap, biologisk mangfold og friluftsliv ikke er akseptable. På bakgrunn av dette mener foreningen at det bør utarbeides en nasjonal plan for vindkraftutbygging i landet, slik at de minst konfliktfylte områdene bygges ut først.

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) spør hvor mye INON som må gå tapt for at regjeringens mål om bevaring av urørt natur skal gå foran vindkraft og kraftledninger, og viser til at Sør-Trøndelag er det fylket som tapte mest INON i perioden 2003-2009, til sammen 95,8 km². Konsesjon til vindkraftparkene i Fosen vil gi et tap på 230 km² og dette innebærer et tap på 22 prosent av hva som gikk tapt i hele Norge i perioden 2003-2008. Konsesjonene vil gi et stort tap av området fra fjord til fjell. På bakgrunn av dette kan ikke FNF se at regjeringens mål blir fulgt gjennom å gi konsesjon til anleggene i Snillfjord og Frøya.

Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag (NST) anfører at alle anleggene som har fått konsesjon medfører et tap av INON-område som i konsekvensutredningen er vurdert å gi svært stor konflikt. Forbundet viser til at en vesentlig årsak til tapte INON-områder i Snillfjord er kraftledningen fra Krokstadøyra i retning Engvikfjellet og kraftledningen ved Geitfjellet til smelteverket på Holla. NST mener en omlegging av disse kraftledningene er aktuelt for å restaurere tidligere tapte INON-områder, og vil utvide

INON-området i kategorien 3-5 kilometer fra nærmeste større inngrep. Videre mener NST at en eventuell utbygging av Svarthammaren/Pållifjellet og Geitfjellet er enda mer alvorlig når det gjelder tap av viktige INON-områder. NST anfører at dersom konsesjonsvedtakene for Frøya og Snillfjord blir stående, bekrefter NVE inntrykket av at det ikke er viktig for energiselskapene å unngå tap av INON-områder i arbeidet med lokaliseringen av vindkraftanlegg. NST mener vurderingene i konsesjonsvedtaket viser en grunnleggende feilaktig forståelse av hvordan inngrep påvirker naturmangfoldet.

9.3.2 Departementets vurdering

Departementet konstaterer at vindkraftverkene vil gi relativt store visuelle virkninger i et område som i stor utstrekning består av relativt uberørt natur. Departementet er innforstått med at INON-reduksjonen ved en full utbygging vil være vesentlig sett opp mot det samlede INON-arealet i Sør-Trøndelag. Den samlede reduksjonen som følge av vindkraftverkene og kraftledningene kan etter departementets vurdering isolert sett tale mot å gi konsesjon.

Med en full utbygging av Svarthammaren/Pållifjellet, Geitfjellet, Remmafjellet, Heimsfjellet, Frøya vindkraftverk og 420 kV-kraftledningen, vil INON-reduksjonen bli på til sammen om lag 120 km².

Departementet viser til at NVE la vekt på INON i vurderingene av Svarthammaren/Pållifjellet/Engvikfjellet og Heimsfjellet vindkraftverk, fordi disse vindkraftverkene berører store INON-områder fra fjord til fjell. Planområdet for Svarthammaren/Pållifjellet ble derfor betraktelig redusert og søknaden om Heimsfjellet vindkraftverk ble avslått. Departementet konstaterer at de samlede inngrepene dermed er redusert. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger med hensyn til disse områdene, og viser til at dette gir en reduksjon i tap av INON på til sammen 80 km².

Departementet anser at de negative virkninger for INON-områder ikke er til hinder for utbygging av vindkraft i området samlet sett slik den fremgår av departementets konklusjon nedenfor i pkt. 10.

9.4 Landskap/visuelle virkninger

9.4.1 Innledning

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) er uenig med NVE om at planområdene ligger i et typisk landskapsområde for regionen, og at det ikke er spesielle nasjonale landskapsverdier i området. FNF anfører i denne sammenheng at NVE ikke tar i betraktning at det i hele fylket er planlagt vindkraft i denne type landskap. Vedtakene om vindkraftanleggene vil, slik FNF ser det, gjøre at hele kysten av Sør-Trøndelag vil bli preget av vindkraft.

9.4.2 Departementets vurdering

Bortsett fra Frøya vindkraftverk, er de aktuelle vindkraftverkene lokalisert i høyereliggende områder mellom kystlandskap og fjellområder i Snillfjord kommune. Frøya vindkraftverk er lokalisert om lag 30-40 kilometer nordvest for de andre vindkraftverkene. Vindkraftverket Hitra 1 og planområdet for det konsesjonsgitte vindkraftverket Hitra 2, ligger på Hitra mellom Frøya og Snillfjord/Hemne.

Landskapet ved de planlagte vindkraftverkene og kraftledningene er i de fleste områdene kupert, og fjellområder utgjør store deler av landskapet. Departementet konstaterer at vindkraftverkene vil gi relativt store visuelle virkninger i et område som i stor utstrekning består av uberørt natur. Videre vil flere områder bli visuelt berørt av to eller flere vindkraftverk og tilhørende nettilknytning. Landskapet vil flere steder endre karakter som følge av tiltakene, og opplevelsen av landskapet vil endres som følge av utbygging. De visuelle virkningene av prosjektene vil forsterkes ved at det ved forflytning over lengre avstander gjentagende ganger kan være innsyn til deler av et eller flere vindkraftverk. Noen steder vil vindturbinene og kraftledninger også kunne ses i silhuett, noe som øker den visuelle virkningen av inngrepene. Fra sjøen vil de samlede visuelle virkningene variere med avstanden til vindkraftverkene. Departementet mener det er positivt at nettilknytningen til vindkraftverkene Remmafjellet og Geitfjellet er omsøkt parallelt med 420 kV sentralnettsledning. Parallellføring samler inngrepene, og reduserer den samlede belastningen inngrepene medfører.

De planlagte vindkraftverkene ligger i et relativt tynt befolket område bestående av enkelte tettsteder, mindre grendesamfunn og spredt bosetting. Befolkningssentraene som vil bli mest berørt, er Krogstadøra og Kyrksæterøra. Krogstadøra kan bli visuelt berørt av tre vindkraftverk. Avstanden til vindkraftverkene er imidlertid så stor at også de samlede visuelle virkningene vurderes som små. På grunn av topografien og avstanden til vindkraftverkene, mener departementet at innsynet til vindkraftverk ikke påfører steder med mye bebyggelse vesentlige visuelle ulemper.

Departementet finner at vindkraftverkene i stor grad vil påvirke landskapsbildet, og vil bli godt synlig fra flere steder i de berørte kommunene. Imidlertid mener departementet at for bebyggelse i området vil ikke de samlede visuelle virkningene være vesentlig større enn virkningene av hvert enkelt vindkraftverk. Heimsfjellet vindkraftverk er tiltaket som ville vært den største bidragsyterens til de samlede visuelle virkningene. Søknaden om konsesjonen til dette vindkraftverket er imidlertid avslått og dermed er de samlede negative visuelle virkningene av vindkraftverkene redusert vesentlig.

Departementet ser det slik at de samlede negative virkningene for landskap ikke vil være til hinder for utbygging av vindkraft i området.

9.5 Reiseliv

9.5.1 Innledning

FNF anfører videre at kyst med urørt natur forsvinner i raskere takt enn hva vindkraft bygges langs kysten. Det betyr at i fremtiden vil ikke vindkraft være en stor turistattraksjon. Vindparker vil være mulig å se over alt, mens urørt kystnatur blir mangelvare. FNF er ikke enig med NVE som refererer til Smøla, og mener at det vil komme flere turister når det bygges anlegg.

Norges Miljøvernforbund (NMF) anfører at vindkraftverkene vil være synlige fra lang avstand, og uttrykker bekymring over virkninger for kystlandskapet og reiselivet langs kysten.

9.5.2 Departementets vurdering

Når det gjelder de samlede virkningene for reiseliv, er det trolig de visuelle virkninger på aktiviteter i sjøområdene, som vil bli mest berørt. Hurtigruten og cruiseskip passerer forbi mange planlagte og eksisterende vindkraftverk langs hele kysten. Dette kan påvirke reiselivsopplevelsen. Departementet vil likevel påpeke at de planlagte vindkraftverkene i Snillfjord er lite synlige fra Trondheimsleia. Departementet finner også at det for reiselivet er en fordel å konsentrere vindkraftutbyggingene til noen tett utbygde områder, kontra en spredt utbygging langs kysten.

Etter departementets vurdering vil reiselivsernæringen i de berørte kommunene i liten grad påvirkes negativt av vindkraftverkene.

9.6 Friluftsliv

Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag (FNF) anfører at NVE blander sammen begreper i sitt vedtak. Et område med fem meter brede veier, svære vindturbiner, oppstillingsplasser på mange hundre kvadratmeter og støy som er på samme nivå som i en by, kan ikke regnes som et område med friluft hvor man opplever naturopplevelse i følge foreningen, som derfor mener at de negative effektene for friluftslivet blir større enn hva en får inntrykk av i begrunnelsen for vedtaket. FNF viser til at flere av områdene i dag er viktige friluftsområder og er godt synlige fra andre friluftsområder, og mener den samlede effekten av de tre anleggene i Snillfjord vil ha stor innvirkning på mulighetene for å bedrive friluftsliv. FNF mener at selv en liten utbygging på Frøya vil ha stor innvirkning på friluftslivet, og viser til at Frøya er småkupert så anlegget vil bli godt synlig fra hele øya. Dessuten har de som bor på øya dårligere muligheter til å komme seg til alternative friluftsområder.

Departementet konstaterer at konsekvensutredningene angir at med unntak av Remmaffjellet, blir planområdene ikke i vesentlig grad benyttet til friluftsliv. Enkelte turmål er mye benyttet, og flere av friluftsområdene i influensområdet vil bli visuelt

berørt. Departementet legger til grunn at turopplevelsene i disse områdene vil bli forringet for personer som ønsker ro og uberørt natur. Erfaringer fra andre vindkraftverk i Norge tyder på at det ikke nødvendigvis blir mindre friluftaktivitet i et område der vindkraften etableres. Utbygging av veinett kan føre til at nye brukergrupper vil bruke området, for eksempel til sykling. Likevel er det etter departementets vurdering negativt for friluftslivet om alle vindkraftverkene blir bygget ut. Departementet peker på at når Heimsfjellet vindkraftverk ikke er gitt konsesjon, samt at sørlige og østlige deler av Pållefjellet/Svarthammaren ikke bygges ut, vil den samlede konsekvensen for friluftsliv reduseres betydelig. Departementet finner ikke at hensynet til friluftslivet er et avgjørende hinder for utbyggingene.

10. KONKLUSJON

I vurderingen av om konsesjon skal gis etter energiloven, må alle fordeler og ulemper ved etablering av vindkraftverkene veies opp mot hverandre. Energiloven skal sikre at produksjon, omforming, overføring og fordeling av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder at det tas hensyn til berørte allmenne og private interesser.

Vindkraftverkene vil samlet bidra til en betydelig kraftproduksjon, og vil være i samsvar med målet om å øke utbyggingen av vindkraft nasjonalt og regionalt.

Departementet har foretatt en samlet vurdering av alle anførte ulemper ved etablering av vindkraftverkene, og kommet til at fordelene overstiger ulempene ved utbygging av Geitfjellet, Pållefjellet/Svarthammaren, Remmafjellet og Frøya vindkraftverk.

Departementet finner at disse prosjektene kan gi en betydelig kraftproduksjon innenfor et begrenset geografisk område og med akseptable skader og ulemper. I vurderingen er det tatt hensyn til at vindkraften i snillfjordområdet sammen med vindkraften på Fosen skal legge til rette for en koordinert utbygging av vindkraft og nett, og bidra til at Norge kan oppfylle sine forpliktelser om fornybarutbygging.

Basert på konsekvenser en utbygging kan få blant annet for fugl, landskap og tap av INON, har departementet etter en samlet vurdering kommet til at avslaget på søknaden til Heimsfjellet vindkraftverk opprettholdes. Departementet har i den vurderingen sett alle vindkraftverkene snillfjordområdet i sammenheng. Sumvirkningene av alle vindkraftverkene i Snillfjord er derfor en del av begrunnelsen for avslag til Heimsfjellet.

Den samlede avveining som er foretatt, innebærer at Olje- og energidepartementet opprettholder konsesjonene til Geitfjellet, Pållefjellet/Svarthammaren, Remmafjellet og Frøya vindkraftverk. Avslaget på Heimsfjellet vindkraftverk opprettholdes.

Til sammen innebærer departementets vedtak at det gis konsesjon til vindkraftprosjekter med en samlet installasjon på i underkant av 510 MW, tilsvarende en årlig produksjon på om lag 1430 GWh.

11. VILKÅR OG DETALJPLANLEGGING

Konsesjonene er gitt med omfattende vilkår om detaljplanlegging mv. før byggearbeider kan starte opp. Planleggingen innebærer blant annet utarbeidelse av detaljplan og transportplan med konkrete turbinpunkter, internveier, atkomstveier og transportoppdrag i anleggsperioden, og plan for landskap og miljø med beskrivelse av arealbruk, anleggsarbeider og opprydding av anleggsområdene. Hensynet til truede og nært truede plante- og dyrearter skal ivaretas.

Konsesjonene er gitt med vilkår om for- og etterundersøkelser av hubro, svartand og lom, jf. pkt 7.5.3. Departementet forutsetter at forundersøkelsene og detaljplanleggingen omfatter eventuell bruk av hubroens hekkeplasser. Dersom det påvises hekkende hubro på hekkeplasser, skal dette hensyntas i anleggsarbeidet med sikte på å minimere forstyrrelsene i den aktuelle perioden.

Konsesjonene er gitt med særlige bestemmelser om samarbeid mellom konsesjonærene innen planlegging, drift og oppfølgende undersøkelser.

I konsesjon for bygging av ny 66 kV kraftledning mellom Frøya vindkraftverk og Frøya transformatorstasjon etter alternativ 2 med spenningsoppgradering, settes som vilkår at det i detaljplanleggingen utredes og foreslås mulige tiltak for å redusere elektrokusjonsfaren for hubro på bestående 22 kV kraftledning fra krysset mellom vei 411 og 716.

12. EKSPROPRIASJON MV.

Grunnlaget for vedtak om ekspropriasjon

NVEs konsesjonsvedtak av 28. juni 2012 omfattet også samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova til de konsederte prosjektene. Samtykket til ekspropriasjon for bygging av Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk er påklaget av grunneier Frank I. Hansen. Han mener vedtaket er i strid med grunnloven.

Med den tid som har gått siden ekspropriasjonstillatelsene til de øvrige prosjektene ble gitt, finner departementet at det skal gjøres en ny vurdering av grunnlaget for ekspropriasjon.

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis dersom fordelene ved ekspropriasjonen er større enn de skader og ulemper den innebærer, jf. oreigningslova § 2. Departementet viser til vurderingen av de enkelte vindkraftprosjektene ovenfor, der det konkluderes med at fordelene ved de konsederte prosjektene er klart større enn de skader og ulemper de kan innebære. Departementet finner at denne vurderingen også gjør seg gjeldende ved spørsmålet om ekspropriasjon. Departementet anser ikke at grunnloven

er til hinder for ekspropriasjonsvedtaket. Departementet konkluderer med at vilkårene for ekspropriasjon utvilsomt er til stede, jf. oreigningslova § 2.

Forhåndstiltredelse

Tiltakshaverne har også søkt om samtykke til forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 25 første ledd. Hovedregelen i § 25 første ledd siste setning er at slikt samtykke kan gis dersom det er begjært skjønn. Når skjønn ikke er begjært, kan samtykke til forhåndstiltredelse bare gis i særlige tilfelle der det å avvente skjønnsbegjæringen, vil gi urimelig tidsutsettelse. Det er ikke anført at slikt særtilfelle foreligger, og departementet vil derfor komme tilbake til spørsmålet om forhåndstiltredelse på et senere tidspunkt.

Departementet minner om at samtykke til ekspropriasjon faller bort dersom det ikke begjæres skjønn innen ett år.

13. VEDTAK

Departementet fatter følgende vedtak:

- Klagene på NVEs vedtak om konsesjon til SAE Vind DA for bygging og drift av Geitfjellet vindkraftverk tas ikke til følge.
- Klagene på NVEs vedtak om konsesjon til SAE Vind DA for bygging og drift av Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk tas ikke til følge.
- Klagene på NVEs vedtak om konsesjon til Zephyr AS for bygging og drift av Remmafjellet vindkraftverk tas ikke til følge, men den nordvestlige grensen for planområdet trekkes sørover til kote 500 nord for Svartdalstjørna.
- Klagene på NVEs vedtak om konsesjon til Sarepta Energi AS for bygging og drift av Frøya vindkraftverk tas ikke til følge.
- Klagene på NVEs vedtak om konsesjon til Trønder Energi Nett AS for bygging og drift av 132 kV/66 kV kraftledninger for samordnet nettilknytning av vindkraftverk i Snillfjordområdet, tilknytning av Svarthammaren/Pållifjellet og Frøya vindkraftverk tas ikke til følge.
- Klagene på NVEs vedtak om konsesjon til Trønder Energi Nett AS for bygging og drift av 132 kV kraftledning mellom Fillan og Snillfjord transformatorstasjon tas ikke til følge.
- Klagene på NVEs avslag på konsesjonssøknaden fra SAE Vind DA om bygging og drift av Heimsfjellet vindkraftverk tas ikke til følge.

- Klagene på NVEs avslag på konsesjonssøknaden fra Trønder Energi Kraft AS om bygging og drift av Engvikfjellet vindkraftverk tas ikke til følge.

Med hjemmel i oreigningslova § 2. nr. 19 gir departementet samtykke til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for bygging av Geitfjellet, Svarthammaren/Pållifjellet, Remmafjellet og Frøya vindkraftverk med tilhørende 132 kV/66 kV kraftledninger og for bygging av kraftledning mellom Fillan og Snillfjord transformatorstasjon slik det følger av klagevedtaket ovenfor.

Klagen på samtykket til ekspropriasjon for bygging av Svarthammaren/Pållifjellet vindkraftverk fra grunneier Frank I. Hansen tas ikke til følge.

Departementet vil komme tilbake til søknaden om samtykke til forhåndstiltredelse på et senere tidspunkt.

Departementets vedtak i klagesaken er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd tredje punktum.

Med hilsen

Per Håkon Høisveen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Tollef Taksdal
underdirektør

Kopi:

Norges vassdrags- og energidirektorat
Statnett SF, Postboks 5192 Majorstuen, 0302 Oslo
Trønder Energi Nett, Postboks 9480 Sluppen, 7496 Trondheim
SAE Vind, Postboks 603 Lundsiden, 4606 Kristiansand
Sarepta Energi, 7736 Steinkjer
Zephyr AS, PB 17, 1701 Sarpsborg
Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Snillfjord kommune
Hemne kommune
Frøya kommune
Rissa kommune

Trondheimsveien 1
Sistranda

7257	SNILLFJORD
7200	KYRKSÆTERØRA
7260	SISTRANDA
7100	RISSA

Surnadal kommune		6650	SURNADAL
Åfjord kommune		7170	ÅFJORD
Agdenes kommune	Selbekken	7316	LENSVIK
Rindal kommune		6657	RINDAL
Sør-Trøndelag fylkeskommune	Postboks 2350 Sluppen	7004	TRONDHEIM
Møre og Romsdal fylkeskommune	Fylkeshuset	6404	MOLDE

Adresseliste

Norsk ornitologisk forening	Sandgata 30 B	7012	TRONDHEIM
Norges Miljøvernforbund	Skuteviksbodene 24	5035	BERGEN
Natur og Ungdom	Postboks 4783 Sofienberg	0506	OSLO
Fosen Naturvernforening	Ytre Ringvei 32	7100	RISSA
Forum for natur og friluftsliv i Sør- og Nord-Trøndelag	Sandgata 30	7012	TRONDHEIM
Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag	Sandgata 30	7012	TRONDHEIM
Vern Fosenhalvøya, ved Oddvar Dahl	Hofstaddalen	7194	BRANDSFJORD
Naturvernforbundet i Orklaregionen	Håggåvegen 19B	7320	FANNREM
Rolf Harang	Postboks 89	6656	SURNADAL
Torstein A. Bjørgan		7318	AGDENES
Ole Edvard Meland	Serten	7316	LENSVIK
Marius Jomar Berg/ ved Advokat Jon Reidar Aae	Orkdalsveien 53	7300	ORKANGER
Frank I. Hansen	Nordre Ringsvei 193	2372	BRØTTUM
Edvin Olaussen	Åstfjorden	7257	SNILLFJORD
Gunnar Bjørkøy	Engen	7354	VIGGJA
Dagfinn Mollan	Strand	7110	FEVÅG
Ove Jomar Sunde	Malnesset	7255	SUNDLANDET
Anton Vollan	Vollaåsen	7246	SANDSTAD